

Ministerstwo
Sprawiedliwości

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

OIC
POLAND

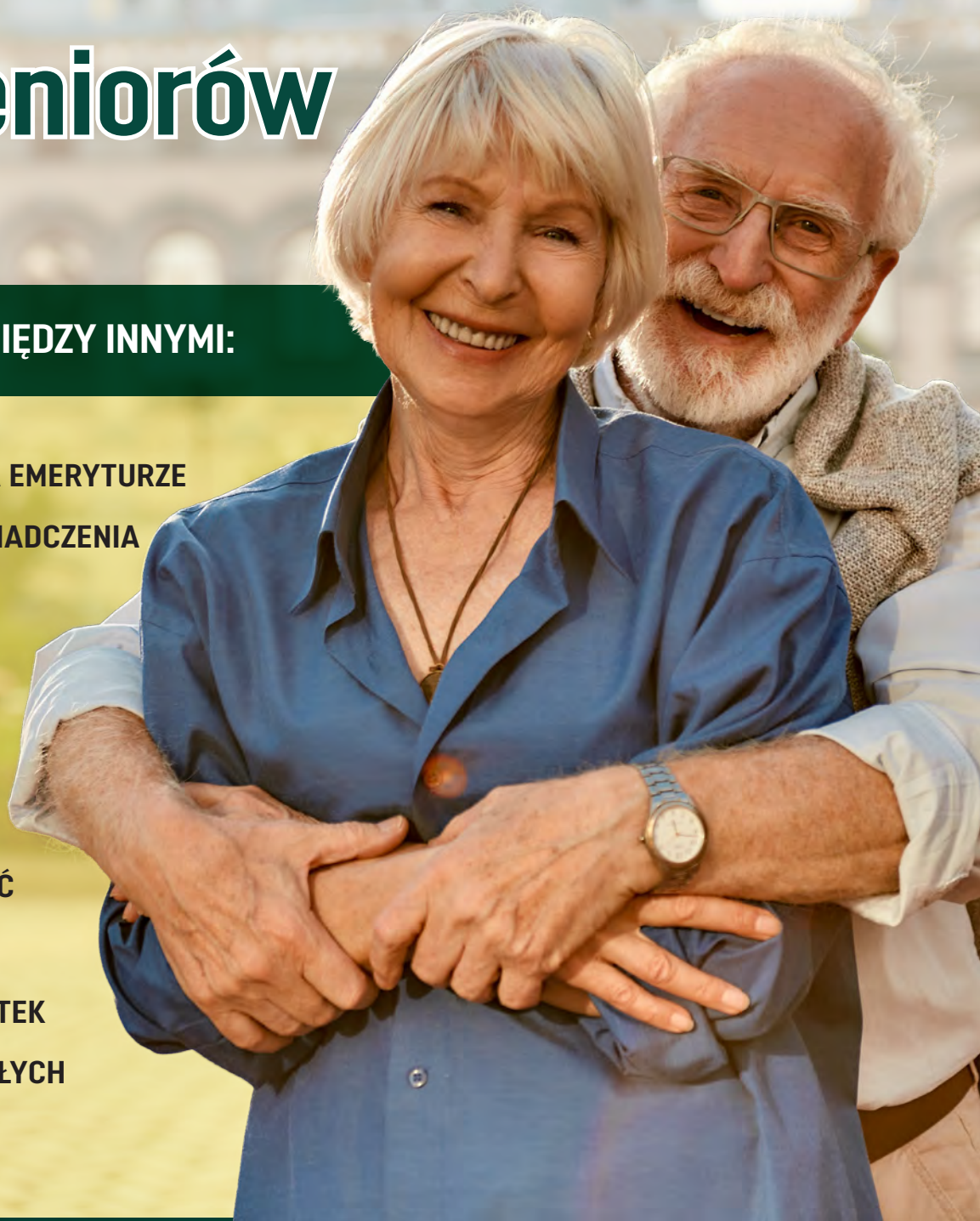
FUNDACJA
AKADEMII
WSEI

PORADNIK PRAWNY dla seniorów

W PORADNIKU MIĘDZY INNYMI:

- JAK DORABIAĆ NA EMERYTURZE
- PRZELICZENIE ŚWIADCZENIA EMERYTALNEGO
- REHABILITACJA OSÓB STARSZYCH
- TESTAMENT – RODZAJE I OMÓWIENIE
- JAK ZABEZPIECZYĆ PRZYSZŁOŚĆ, WYKORZYSTUJĄC POSIADANY MAJĄTEK
- POCHÓWEK ZMARŁYCH

poradnik przygotowany w ramach zadania publicznego
realizowanego w formie powierzenia przez Zarząd Powiatu Krasnostawskiego.

Szanowni Państwo, Drodzy Seniorzy

OIC POLAND Fundacja Akademii WSEI realizuje zadanie publiczne z zakresu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, mediacji oraz edukacji prawnej w 2025 r. Jest to zadanie powierzonego przez Zarząd Powiatu Krasnostawskiego.

W ramach edukacji prawnej organizujemy m.in. spotkania z dziećmi i młodzieżą w szkołach, spotkania dla opiekunów oraz dla seniorów, wydajemy poradniki o tematyce prawnej, przygotowujemy materiały edukacyjne w formie kwartalników lub broszur. W związku z realizacją tego zadania powstał ten właśnie poradnik, który mają Państwo okazję zboczyć. Chcemy, aby Państwo czuli się bezpieczni i bardziej odważni w dbaniu o swoje prawa. W publikacji przedstawiamy 13 tematów, które najczęściej dotyczą Seniorów i z pewnością każdy z Państwa wybierze dla siebie coś interesującego.

Poradnik został wydany w formie papierowej oraz elektronicznej.

Wszystkie materiały są ogólnodostępne na naszej stronie

<https://pomocprawna.oic.lublin.pl>

a także na stronie Internetowej dedykowanej seniorom –

<https://prawaseniora.oic.lublin.pl>

**Życzymy wszystkim poczucia bezpieczeństwa
i dobrej lektury!**

Publikację opracował zespół autorów:

Dorota Ulikowska, Piotr Kaniowski, Magdalena Piech, Michał Zawiślak, Agnieszka Błaszczak

Wydawca:

OIC POLAND Fundacja Akademii WSEI

Data wydania: wrzesień 2025

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Publikacja dostępna jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0)

Spis treści:

- 3**   **Dodatkowe pieniądze na emeryturze**
Dorota Ulikowska
- 6**   **Formy zatrudniania emerytów**
Dorota Ulikowska
- 9**   **Limity zmniejszające lub zawieszające świadczenie emerytalne niektórych emerytów**
Dorota Ulikowska
- 11**   **Przeliczenie świadczenia emerytalnego**
Dorota Ulikowska
- 15**   **Senior u lekarza**
Piotr Kaniowski
- 17**   **Rehabilitacja osób starszych**
Piotr Kaniowski
- 20**   **Sanatorium – zasady wyjazdu**
Piotr Kaniowski
- 23**   **Testament – rodzaje testamentów, zmiany, przechowywanie, odwołanie i odnalezienie testamentu**
Magdalena Piech
- 26**   **Wykonawca testamentu – rola, obowiązki i odpowiedzialność**
Magdalena Piech
- 28**   **Polecenie testamentowe i zapis testamentowy**
Magdalena Piech
- 32**   **Renta cywilna**
Michał Zawiślak
- 34**   **Umowa dożywocia, służebność osobista mieszkania**
Michał Zawiślak
- 38**   **Pochówek zmarłych – obowiązki, prawa i możliwości**
Agnieszka Błaszczak

Dodatkowe pieniądze na emeryturze

DOROTA ULIKOWSKA

Emerytura to nie tylko czas odpoczynku, ale także otwarcie nowego rozdziału pełnego możliwości, w tym również zawodowych. Praca na emeryturze zależy od umiejętności oraz zainteresowań każdego emeryta. Różne opcje zwiększenia swoich dochodów na emeryturze oferują elastyczność i umożliwiają wykorzystanie cennego doświadczenia emeryta.

Emerytura i co dalej?

Emerytura może być czasem, kiedy oprócz zasłużonego odpoczynku, senior może realizować swoje pasje i dodatkowo zwiększyć swoje dochody. Istnieje wiele możliwości, które pozwolą na aktywne spędzenie czasu i uzyskanie dodatkowych funduszy. Można wykorzystać swoje doświadczenie zawodowe, zajmując się pisarstwem na zlecenie, zdalnym nauczaniem, czy doradztwem w swojej dziedzinie. Można zainteresować się opieką nad dziećmi bądź samotnymi (chorymi) seniorami, którzy potrzebują wsparcia albo zwyczajnie... towarzystwa.

Jeśli emeryt jest miłośnikiem zwierząt, może rozważyć opiekę nad zwierzętami lub wyprowadzanie psów. Osoby z talentem artystycznym mogą spróbować sprzedaży własnego rękodzieła w lokalnych sklepikach albo online.

Praca zdalna, taka jak obsługa klienta czy księgowość, oferuje dodatkowo elastyczne godziny pracy. Można również dzielić się swoją wiedzą jako przewodnik turystyczny lub podejmować

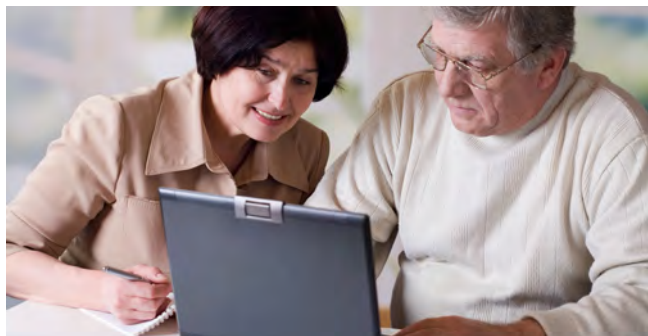
różnorodne zadania w ramach krótkoterminowych projektów.

Praca w niepełnym wymiarze godzin w handlu detalicznym lub gastronomii dostarcza dodatkowych dochodów oraz możliwości kontaktów społecznych.

Te różnorodne opcje zaspokoją różne preferencje i umiejętności, zapewniając satysfakcjonujące doświadczenia na emeryturze.

Działalność gospodarcza emeryta

Każdy emeryt ma prawo do **kontynuowania lub założenia nowej działalności** gospodarczej, co nie będzie oznaczało dla niego utraty prawa do świadczenia emerytalnego. Emeryt, który prowadzi własną działalność, jest zwolniony z obowiązku odprowadzania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Musi jednak pamiętać o opłacaniu składki zdrowotnej, chyba że w tym zakresie korzysta z ustawowego zwolnienia, czyli osiąga miesięczny przychód

z działalności gospodarczej, który nie przekracza połowy wartości najniższej emerytury krajowej albo rozlicza się na podstawie karty podatkowej, wówczas nie płaci również składki zdrowotnej.

PAMIĘTAJ

Zwolnienie z opłacania składki zdrowotnej nie zwalnia emeryta z obowiązku wysyłania deklaracji rozliczeniowej

Złota ręczka

„Złota ręczka” to świetny pomysł na biznes dla emeryta, który posiada umiejętności manualne i ubi rozwiązywać różnorodne problemy domowe. Coraz więcej osób szuka dobrych fachowców, którzy mogą szybko i skutecznie naprawić drobne usterki w domu. Dlatego też praca taka może być nie tylko satysfakcjonująca dla emeryta, ale również dochodowa.

Decydując się na taką formę dorabiania do emerytury należy założyć działalność gospodarczą w branży remontowej (zob. wpis powyżej).

WAŻNE

Freelancer – oznacza „wolny strzelec” – jest to niezależny specjalista, który pracuje na własny rachunek, wykonując zlecenia dla różnych klientów, bez stałego etatu oraz bez podległości jednemu pracodawcy

Redagowanie tekstów

Pisanie tekstów na zlecenie dostępne jest w różnych branżach i na różnych platformach. Jako freelancer emeryt może zarabiać, tworząc

treści dla przedsiębiorców, instytucji, blogów czy materiałów marketingowych.

Dzielenie się wiedzą w wąskich dziedzinach pozwala na uzyskanie wyższych stawek, a zbudowanie portfolio pomoże w przyciągnięciu kolejnych klientów.

Nauczanie i korepetycje

Inną możliwością zarobkowania jest dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem ze studentami, uczniami poprzez nauczanie lub korepetycje, w tym zdalne. Można wybrać przedmioty, które senior zna najlepiej, szczególnie gdy przed emeryturą sam był nauczycielem albo wykładowcą akademickim. Często, przy nauce języka obcego, niezbędna jest konwersacja w obcym języku z osobą, która swobodnie nim się posługuje. Przy czym, emeryt nie musi znać obcego języka. Wystarczy, że dobrze posługuje się językiem ojczystym i w ramach ćwiczeń rozmawia z obco-krajowcami po polsku i tym sposobem dorabia do emerytury.

Opieka nad zwierzętami

Dla miłośników zwierząt opieka nad zwierzętami, np. wyprowadzanie psów, to satysfakcjonujący sposób na zarobienie dodatkowych pieniędzy, jednocześnie pozostając aktywnym. Można nawiązać współpracę z zakładami świadczącymi usługi dla czworonogów, czy znaleźć zlecenia lokalnie, korzystając z ogłoszeń lub rekomendacji.

Jest to zajęcie w elastycznych godzinach pracy i doskonały sposób na zarobek w ramach własnego wolnego czasu.

Rękodzieło

Wiele osób aktywnych zawodowo nie ma czasu na realizację swoich rękodzielniczych talentów, a emerytura to czas, gdy mogą zamienić swoje hobby w źródło dochodu. Takie zajęcie pozwala na zarabianie na swoich umiejętnościach artystycznych i tworzenie unikalnych przedmiotów.

Ręcznie robione produkty są obecnie bardzo poszukiwane. Dostępne są na różnych platformach, np. Allegro, czy na lokalnych targach rzemieślniczych. Popularne są: biżuteria, dekoracje do domu, nadawanie starym przedmiotom „nowego życia”, czy spersonalizowane prezenty, szczególnie przed świętami.

Drobny handel lub gastronomia

Praca w handlu detalicznym lub gastronomii może dać emerytom nie tylko dodatkowy dochód, ale też okazję do kontaktów społecznych, elastyczności w grafiku pracy.

Praca w handlu to dodatkowe zniżki przy własnych zakupach. Z kolei praca **w gastronomii** wiąże się z dodatkowymi napiwkami od klientów.

Obecnie zauważa się wzrost popytu na takie usługi, a to daje wiele możliwości dodatkowej pracy dla osób lubiących pracę z ludźmi.

Przewodnik turystyczny

Miłośnicy „małych ojczyzn” mogą wykorzystać swoją wiedzę z zakresu **historii miejscowości**, w której mieszkają, swoje doświadczenie oraz pasję, oferując turystom unikalne spojrzenie na lokalne atrakcje. Dzięki elastycznemu

harmonogramowi można dostosować pracę do swoich możliwości, wybierając dni i godziny pracy, które odpowiadają emerytowi.

Zaangażowanie w turystykę pozwala na nawiązywanie nowych znajomości, co czyni tę pracę atrakcyjną dla osób poszukujących aktywnych zajęć na emeryturze.

Ławnik

Pełnienie funkcji ławnika może być odpowiednie, jeśli emeryt jest osobą sprawiedliwą, sumienną, interesuje się prawem lub sądownictwem. Ławnikiem może zostać osoba, która:

- jest w wieku 30-70 lat
- ma obywatelstwo polskie i korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich
- mieszka w miejscu kandydowania co najmniej od roku
- ma nieskazitelny charakter i dobrą opinię w społeczeństwie
- posiada co najmniej wykształcenie średniego
- cieszy się dobrym zdrowiem i może pełnić obowiązki ławnika

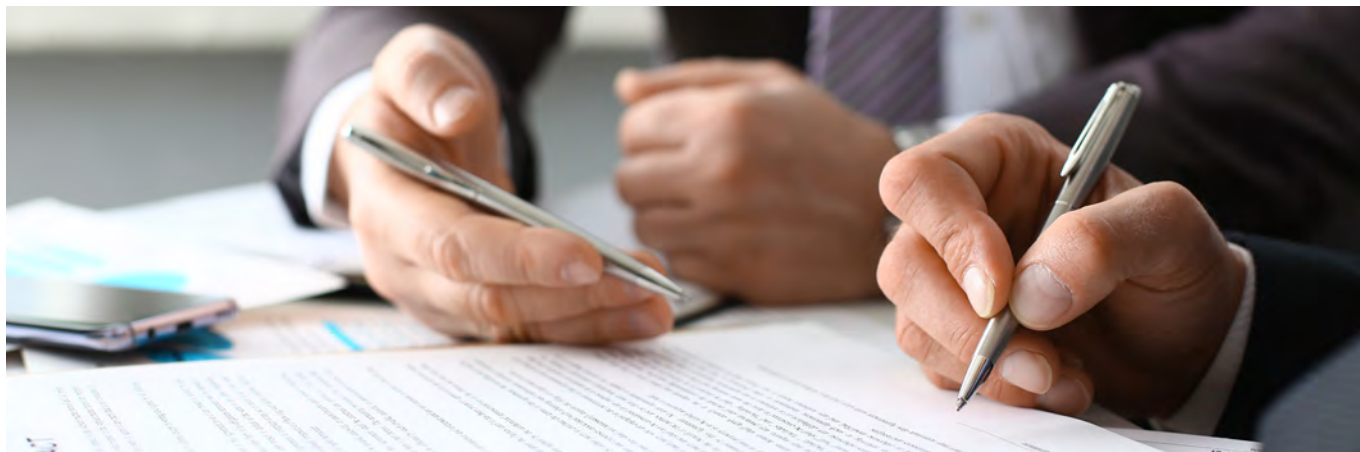
WAŻNE

Aby móc ubiegać się o status ławnika, konieczne jest zdobycie poparcia 50 osób, które zgłoszą kandydaturę emeryta do pełnienia tej społecznej funkcji. Może to również być organizacja społeczna lub zawodowa.

Ławnik, to nie jest zawód, to funkcja społeczna, więc nie można mówić o dorabianiu na emeryturze. Ławnik uczestniczy w posiedzeniach sądu jedynie kilkanaście dni w roku, nie otrzymuje wynagrodzenia, a jedynie rekompensatę pieniężną za swoje czynności w sądzie oraz poświęcony czas. Funkcja ławnika może dawać wiele satysfakcji, ale nie finansowej.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2025 r. poz. 1749)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2024 r. poz. 334)

Formy zatrudniania emerytów

DOROTA ULIKOWSKA

Emeryt może podjąć różne formy zatrudnienia – od tradycyjnej umowy o pracę, przez umowy cywilno-prawne, po własną działalność gospodarczą. Wybór optymalnej formy zatrudnienia na emeryturze zależy przede wszystkim od wieku emeryta oraz jego indywidualnej sytuacji finansowej. Kluczowe znaczenie ma wiek, gdyż po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego znikają limity dorabiania na emeryturze.

Korzyści dla pracodawcy zatrudniającego emeryta

Zatrudnienie emeryta może przynieść znaczące oszczędności finansowe dla pracodawcy. Dzięki uldze PIT-0, a także możliwości uzyskania dofinansowania do wynagrodzenia, zatrudnianie seniorów jest bardziej opłacalne. Ulga PIT-0 umożliwia emerytom brak zaliczek na podatek dochodowy, ale pod warunkiem zrezygnowania z emerytury. Co więcej, przez dwa lata pracodawca ma możliwość uzyskania dofinansowania do wynagrodzenia emeryta, co znacznie redukuje wydatki związane z zatrudnieniem. Również ulga w zakresie składek ZUS wpływa na obniżenie ostatecznych kosztów zatrudnienia.

Pracodawcy są zwolnieni z obowiązku odprowadzania składek na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy dla emerytów, którzy ukończyli:

- 55 lat (kobiety)
- 60 lat (mężczyźni)

Emeryci wnoszą do zakładów pracy bogate doświadczenie oraz cenną wiedzę, co może okazać

się ich atutem. Zatrudnienie emeryta to strategia, która przynosi korzyści zarówno pracodawcom, jak i samym emerytom. Dlatego warto dokładnie rozważyć tę możliwość.

Umowa o pracę

Tradycyjna umowa o pracę pozostaje najpopularniejszą formą zatrudnienia emerytów. **Zapewnia stabilność finansową**, pełne uprawnienia pracownicze oraz dodatkowe świadczenia (urlop, płatne zwolnienie lekarskie). Jednak sytuacja emerytów różni się w zależności od wieku, gdyż emerytów, którzy nie osiągnęli jeszcze powszechnego wieku emerytalnego (60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni), obowiązują limity zarobkowe.

Natomiast emerytów, którzy osiągnęli powszechny wiek emerytalny, nie obowiązują żadne limity dorabiania. Mogą pracować na pełny etat i otrzymywać pełną emeryturę bez żadnych ograniczeń finansowych. (na temat limitów zarobkowych czyt. odrębny artykuł)

Praca w niepełnym wymiarze

Praca na pół etatu lub inne formy pracy w niepełnym wymiarze może być optymalnym rozwiązaniem dla emerytów, którzy nie osiągnęli jeszcze powszechnego wieku emerytalnego, ale chcą łączyć pracę z odpoczynkiem. Niepełny wymiar czasu pracy umożliwia zachowanie emerytury przy jednoczesnym dorabianiu w ramach dozwolonych limitów. Często taka forma zatrudnienia pozwala na wykorzystanie doświadczenia zawodowego bez nadmiernego obciążenia.

PAMIĘTAJ

Dla emerytów po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego praca w niepełnym wymiarze to kwestia wyboru, a nie konieczności wynikającej z limitów zarobkowych.

Umowa zlecenia

Umowa zlecenia to popularna forma współpracy, zawierana w oparciu o Kodeks cywilny, szczególnie w branżach wymagających elastyczności. Emeryt może wykonywać zleczone zadania zgodnie z własnym harmonogramem, co często lepiej pasuje do trybu życia na emeryturze. Jednak dla emerytów, którzy nie osiągnęli powszechnego

wieku emerytalnego, zarobki z umowy zlecenia wliczają się do limitu dorabiania.

Plusem umowy zlecenia jest możliwość łączenia kilku zleceń od różnych podmiotów dających zlecenie, co pozwala na zróżnicowanie źródeł dochodu, a tym samym brak przerw w dopływie gotówki.

Minusem jest brak świadczeń, które gwarantuje umowa o pracę na podstawie Kodeksu pracy, czyli brak płatnego urlopu, zwolnień lekarskich i innych uprawnień pracowniczych.

Osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia mające ustalone prawo do emerytury, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu. Ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne dla zleceniobiorcy i następuje na jego wniosek.

WAŻNE

Minimalna stawka godzinowa od umowy zlecenia w 2025 r. wynosi 30,50 zł brutto. Natomiast w 2026 roku wyniesie 31,40 zł brutto.

Zleceniodawca ma obowiązek zgłosić zleceniobiorcę-emeryta zatrudnionego w ramach umowy zlecenia do ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenia zdrowotnego w ZUS.

Umowa o dzieło

Umowa o dzieło to forma współpracy idealna dla emerytów posiadających specjalistyczne umiejętności. Wynagrodzenie za wykonanie konkretnego dzieła nie podlega odprowadzaniu składek do ZUS, co oznacza wyższą kwotę do wypłaty dla emeryta. Jednak dla emerytów przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego zarobki z umowy o dzieło również wliczają się do limitu dorabiania brutto miesięcznie (zob. odrębny artykuł).

WAŻNE

Ta forma zatrudnienia sprawdza się szczególnie w przypadku projektów kreatywnych, konsultingowych czy ekspertyz. Emeryt może negocjować warunki współpracy i często pracować z domu, co jest dodatkowym atutem tej formy zatrudnienia.

Działalność gospodarcza

Prowadzenie własnej działalności gospodarczej to opcja dla emerytów o duchu przedsiębiorczym. Pozwala na pełną kontrolę nad harmonogramem pracy i potencjalnie wysokie zarobki. Jednak wymaga również większego zaangażowania w sprawy formalne i ponoszenia ryzyka gospodarczego. Emerytom prowadzącym działalność gospodarczą przysługują różne formy opodatkowania, w tym podatek liniowy czy ryczałt, które mogą być korzystniejsze niż skala podatkowa.

Poza tym emeryt ma prawo do zwolnienia z obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby takie składki regulować dobrowolnie.

PAMIĘTAJ

Dobrowolne opłacanie składek emerytalno-rentowych oznacza również obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie wypadkowe. Emeryci nie mogą jednak przystąpić do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, więc te składki nie muszą być regulowane.

Rezygnacja z emerytury

Najbardziej opłacalną opcją dla aktywnych zawodowo emerytów jest całkowita rezygnacja z pobierania świadczenia emerytalnego. Osoby, które podejmą taką decyzję, mogą liczyć na **znaczące korzyści finansowe**:

1. nie obowiązują ich żadne limity zarobkowe – mogą pracować na pełny etat bez ograniczeń
2. po powrocie do pobierania emerytury będą mogli liczyć na jej podwyższenie dzięki mechanizmowi przeliczenia składek

Każdy rok pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego to dodatkowe składki na koncie w ZUS, które po zakończeniu aktywności zawodowej przełożą się na wyższą emeryturę. Dodatkowo, emerytom, którzy zrezygnowali z pobierania świadczenia i pracują na podstawie umowy o pracę zgodnie z Kodeksem pracy, przysługuje specjalna ulga podatkowa w wysokości do 85.528 złotych rocznie. W przypadku rozliczania się według skali podatkowej, łączna kwota wolna od podatku może wynieść nawet 115 528 złotych (85 528 zł ulgi + 30 000 zł kwoty wolnej od podatku).

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. Z 2025 r. poz. 277)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. Z 2025 r. poz. 1071)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 września 2024 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2025 r. (Dz.U. z 2024 r. poz. 1362)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2025 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2026 r. (Dz.U. z 2025 r. poz. 1242)

Limity zmniejszające lub zawieszające świadczenie emerytalne niektórych emerytów

DOROTA ULIKOWSKA

Osoby, które przeszły na emeryturę i chcą dorobić, a przy tym zdrowie im pozwala, decydują się na pozostanie aktywnymi zawodowo. Wysokość uzyskanego wynagrodzenia na emeryturze nie jest limitowana, ale niektórzy emeryci muszą liczyć z ewentualnym zmniejszeniem lub zawieszeniem świadczenia emerytalnego. Natomiast osoby, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny mogą pracować i dorabiać bez powyższych ograniczeń.

Praca na emeryturze

Osiągnięcie wieku emerytalnego przez pracownika nie oznacza automatycznie, że musi on przejść w „stan spoczynku” i nie może podejmować żadnej dodatkowej pracy. Przy tym chęć dalszej pracy po przekroczeniu 60 lat przez kobiety i 65 przez mężczyzn może prowadzić do dwóch różnych sytuacji, gdyż emeryt może:

- w dalszym ciągu kontynuować pracę, ale przy tym zawiesić emeryturę (dzięki czemu przyszłe świadczenie emerytalne wzrasta)
- przejść na emeryturę (tj. pobierać świadczenie) i jednocześnie kontynuować zatrudnienie

Dorabianie na emeryturze bez ograniczeń

Emeryt, który już osiągnął powszechny wiek emerytalny: 60 lat – kobieta i 65 lat – mężczyzna,

może dorabiać bez żadnych limitów i nie martwić się tym, że ZUS zawiesi lub zmniejszy świadczenie. ZUS nie zawiesi ani nie zmniejszy świadczenia emerytom, którzy:

1. mają prawo do emerytury i ukończyły powszechny wiek emerytalny – pamiętaj o wyjątku opisanym w pierwszej ramce
2. mają prawo do emerytury częściowej

WYJĄTEK

Emerytowi, który osiągnął wiek emerytalny i ma co najmniej 20 lat stażu (kobiety) lub 25 lat (mężczyźni), a wyliczona emerytura jest niższa od minimalnej emerytury (od 1 marca 2025 r. wynosi 1878,91 zł. brutto), ZUS może podwyższyć ją do kwoty minimalnego świadczenia.

Jeżeli przychód emeryta z tyt. pracy przekroczy wys. kwoty podwyższenia do min. emerytury, emerytura za dany okres będzie wypłacana bez dopłaty do minimum.

Limity dorabiania dla emerytów przebywających na wcześniejszej emeryturze

W zupełnie innej sytuacji są osoby, które przeszły na „wcześniejszą” emeryturę. Jeśli nie poinformują o dodatkowych dochodach ZUS będą musiały zwrócić nienależnie pobrane świadczenie. Żeby tego uniknąć trzeba poinformować ZUS o prognozowanych dochodach.

Zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: UFUS), wysokość przysługującej emerytury może ulec zmniejszeniu lub prawo do tych świadczeń może ulec zawieszeniu w przypadku osiągnięcia przez świadczeniobiorcę przychodu wpływającego na uprawnienia emerytalne powyżej określonej kwoty progowej.

WAŻNE

Bez żadnych konsekwencji można dorabiać do emerytury, jeżeli przychód nie jest wyższy niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, który w okresie od 1.12.2025 r. do 28.02.2026 r. wynosi poniżej 6140,20 zł

Jeżeli comiesięczna pensja:

- **znajduje się w przedziale 70–130%** przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – emerytura zostanie zmniejszona
- **przekroczy 130%** przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – ZUS zawiesi wypłatę świadczenia

GUS podał w komunikacie, że przeciętne wynagrodzenie w trzecim kwartale 2025 r. wyniosło 8771,70 zł. W związku z tym od 1 grudnia 2025 roku do 28 lutego 2026 roku kwota przychodu odpowiadająca:

Limity	Okres od 1.12.2025 r. do 28.02.2026 r.	Skutki
70% kwoty przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego	6140,20 zł	przychody powyżej tej kwoty wpłyną na zmniejszenie emerytury/renty
130% kwoty przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego	11.403,30 zł	przychody powyżej tej kwoty będą oznaczać zawieszenie emerytury/renty

Podstawa prawna: (Mon. Pol. z 2025r. poz. 1148)

O limitach muszą pamiętać emeryci, którzy nie osiągnęli jeszcze powszechnego wieku emerytalnego. Decydując się na dodatkową pracę, warto więc na początku każdego kwartału sprawdzić ogłoszone limity.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. 2025 r. poz. 350)
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2025 r. poz. 1749)
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 7 listopada 2025 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w trzecim kwartale 2025 r. (Mon. Pol. z 2025 r. poz. 1148)

Przeliczenie świadczenia emerytalnego

DOROTA ULIKOWSKA

Ponowne przeliczenie emerytury, choć wymaga złożenia odpowiedniego wniosku, może okazać się opłacalne. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przelicza emeryturę w sytuacjach, gdy senior po przyznaniu świadczenia pracował, opłacał składki lub mógł udokumentować zarobki z lat przed przejściem na emeryturę. ZUS robi to tylko na jego wniosek. Wysokość świadczenia uzależniona jest od publikowanych przez GUS tabeli średniego dalszego trwania życia.

Uprawnieni o ponowne przeliczenie świadczenia

O ponowne przeliczenie emerytury może wnioskować każdy senior. Zanim jednak zdecyduje się na zwrócenie z wnioskiem do ZUS o ustalenie

nowej wysokości świadczenia emerytalnego, warto dowiedzieć się, czy nowa kwota emerytury będzie wyższa od aktualnie otrzymywanej.

ZUS może przeliczyć emeryturę w trzech poniższych sytuacjach:

Lp.	Okoliczności	Wyjaśnienie
1.	BRAK WSZYSTKICH DOKUMENTÓW	Przy składaniu wniosku o przyznanie świadczenia emeryt nie dysponował wszystkimi dokumentami za okresy ubezpieczenia, które ZUS mógłby uwzględnić przy obliczaniu świadczenia
2.	OBECNIE MOŻNA UDOKUMENTOWAĆ ZAROBKI	Aktualnie emeryt może udokumentować zarobki za lata sprzed roku, w którym przeszedł na emeryturę lub zarobki, jakie uzyskiwał po przyznaniu świadczenia
3.	EMERYT PRACOWAŁ	Po przyznaniu świadczenia emeryt pracował i opłacał składki na ubezpieczenia społeczne (głównie emerytalne)

Możliwości przeliczenia różnią się w zależności od tego, według jakich zasad emeryt ma przyznane świadczenie.

WAŻNE

Przeliczenie świadczenia następuje na wniosek (formularz ERPO).

ZUS przeliczy emeryturę od miesiąca, w którym świadczeniobiorca złoży wniosek.

Jeśli okazałoby się, że po przeliczeniu przysługuje niższe świadczenie, wówczas ZUS nadal będzie wypłacał świadczenie w dotychczasowej wysokości.

Zasady przeliczania, gdy emeryt lub rencista był aktywny zawodowo

Jeśli emeryt wykonuje pracę zarobkową i z tego tytułu podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, może zgłosić wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia z doliczeniem okresów składkowych. Wniosek o doliczenie okresu ubezpieczenia świadczeniobiorca może złożyć po zakończeniu kwartału kalendarzowego, ale nie częściej niż raz w roku.

ZUS może także przeliczyć świadczenie, jeśli po jego przyznaniu nadal emeryt pracuje oraz osiąga wynagrodzenie, które będzie miało wpływ na wysokość podstawy wymiaru emerytury lub renty.

Wniosek o przeliczenie podstawy wymiaru od zarobków można zgłosić:

Z dowolnie wybranych 20 lat kalendarzowych

w których osoba podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom społecznym

Z 10 kolejnych lat kalendarzowych

wybranych z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym osoba zgłosiła wniosek o emeryturę albo o przeliczenie podstawy jej wymiaru

Do wniosku o przeliczenie podstawy wymiaru świadczenia można wskazać zarobki, które przypadają w części lub w całości w latach po przyznaniu emerytury lub renty. Na tej podstawie ZUS ponownie obliczy wskaźnik wysokości podstawy wymiaru. Jeśli wskaźnik ten będzie wyższy niż dotychczasowy – ZUS podwyższy emeryturę.

WAŻNE

Do wniosku o przeliczenie należy dołączyć dokumenty, których wcześniej osoba nie złożyła, a które są konieczne do ponownego obliczenia wysokości emerytury, np. zaświadczenie o zatrudnieniu i zarobkach, legitymację ubezpieczeniową, świadectwo pracy, zaświadczenie płatnika składek, potwierdzające przebyte okresy ubezpieczenia, itd.

Podstawę wymiaru oraz wysokość świadczenia ZUS obliczy przy zastosowaniu kwoty bazowej ostatnio przyjętej do obliczenia świadczenia.

Zasady przeliczania, gdy emeryt NIE był aktywny zawodowo

ZUS może przeliczyć emeryturę, jeśli świadczeniobiorca do wniosku o przeliczenie dołączy dowody, których dotąd nie przedłożył, a które dokumentują jego okresy składkowe przebyte przed przyznaniem emerytury. Wtedy do uwzględnionego już stażu pracy ZUS doliczy te okresy ubezpieczenia. Za każdy miesiąc okresu składkowego ZUS doliczy 1,3% podstawy wymiaru świadczenia.

Wniosek o doliczenie do stażu okresów składkowych sprzed przyznania emerytury można złożyć w każdym momencie, np. gdy emeryt uzyska dokumentację z archiwum po zlikwidowanym zakładzie pracy lub odnajdzie ją w domu.

Jeśli dokumenty, które emeryt dołączy do wniosku o przeliczenie, będą potwierdzały jedynie okres zatrudnienia na umowę o pracę, wówczas ZUS będzie mógł za ten okres przyjąć tylko wynagrodzenie minimalne – proporcjonalnie do czasu zatrudnienia i wymiaru etatu.

WAŻNE

Jeśli ZUS przyznał emeryturę po 31 grudnia 2008 r., wówczas świadczeniobiorca nie musi składać wniosku o jej przeliczenie, żeby uwzględnić wynagrodzenie minimalne. Gdy ZUS obliczał wysokość takiego świadczenia, uwzględnił kwotę minimalnego wynagrodzenia pracowników, zamiast wynagrodzenia zerowego, każdej osobie, która nie dostarczyła dokumentów o zarobkach, a udokumentowała jedynie zatrudnienie.

Przeliczenie emerytury przyznanej według nowych zasad

Emeryturę przyznaną na nowych zasadach ZUS może przeliczyć, jeśli:

- po jej przyznaniu emeryt pracował lub podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innego tytułu
- uzyskał nowe dowody, które mają wpływ na wysokość kapitału początkowego, bo dotyczą okresów składkowych i nieskładkowych lub wynagrodzenia za okres, który przypada przed przyznaniem emerytury

Jeśli po przyznaniu emerytury osoba pracowała lub podlegała ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innego tytułu, może złożyć wniosek

o ponowne obliczenie emerytury z uwzględnieniem składek zapisanych na jej koncie po przyznaniu emerytury.

ZUS obliczy emeryturę ponownie w następujący sposób:

1. Składki, które zostały zapisane na koncie emeryta po tym, jak zaczął pobierać emeryturę, ZUS podzieli przez średnie dalsze trwanie życia, które ustali dla danego emeryta w dniu złożenia wniosku o przeliczenie wysokości emerytury.
2. ZUS weźmie pod uwagę tylko te składki, które były zapisywane na koncie ubezpieczonego od miesiąca, w którym pierwszy raz pobrał emeryturę, do miesiąca, w którym złożył wniosek o ponowne ustalenie wysokości

świadczenia. Składki te podlegają waloryzacji.

WAŻNE

Wniosek o przeliczenie świadczenia można złożyć po upływie roku kalendarzowego, jeśli nadal emeryt kontynuuje zatrudnienie. Jeśli natomiast zakończył zatrudnienie, to wniosek o przeliczenie emerytury z uwzględnieniem składek zapisanych na koncie po przyznaniu emerytury może złożyć bezpośrednio po zakończeniu zatrudnienia. Emeryturę ZUS przeliczy od miesiąca, w którym emeryt złoży wniosek.

Wymagane dokumenty

Wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia emerytalnego można pobrać ze strony www.zus.pl. Formularz wniosku jest również dostępny w punkcie informacyjnym w sali obsługi klientów w każdej jednostce organizacyjnej ZUS.

Do wniosku należy dołączyć dokumenty potwierdzające okresy m.in.:

- pracy, prowadzenia działalności pozarolniczej, służby wojskowej
- pobierania zasiłku dla bezrobotnych, urlopu wychowawczego, nauki w szkole wyższej
- dokumenty potwierdzające osiągnięte wynagrodzenie

Wniosek o ponowne ustalenie wysokości emerytury można złożyć w każdym czasie po ustaleniu prawa do emerytury. W przypadku wniosku o zwiększenie emerytury o kwotę składek po dniu ustalenia prawa do emerytury – nie wcześniej niż po upływie roku kalendarzowego lub ustaniu ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Wniosek można złożyć:

- osobiście lub przez pełnomocnika w dowolnej jednostce organizacyjnej ZUS (pisemnie lub ustnie do protokołu)
- za pośrednictwem: operatora pocztowego, polskiego urzędu konsularnego

Wniosek rozpatruje organ rentowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej lub jednostka organizacyjna Zakładu wyznaczona przez Prezesa ZUS. Po analizie wniosku i załączonej dokumentacji oraz ewentualnym przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego organ rentowy wydaje **decyzję w terminie 30 dni** od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1749)*

Senior u lekarza

Piotr Kaniowski

Polskie społeczeństwo starzeje się, co oznacza rosnące zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną dostosowaną do potrzeb osób starszych. Seniorzy, szczególnie ci po 75. roku życia, mają w Polsce szereg przywilejów i praw związanych z dostępem do świadczeń medycznych oraz leków refundowanych. Warto je znać, by móc w pełni korzystać z dostępnego wsparcia.

Leki refundowane to preparaty, za które część (lub całość) kosztów pokrywa Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ). Lista tych leków jest ustalana przez Ministerstwo Zdrowia.

Aktualna lista leków refundowanych znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Zdrowia: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/obwieszczenia-refundacyjne>

Lista ta jest aktualizowana co dwa miesiące (styczeń, marzec, maj, lipiec, wrzesień, listopad), dlatego warto ją regularnie sprawdzać.

Z leków refundowanych może korzystać każda osoba ubezpieczona w NFZ. Jednak seniorom powyżej 75. roku życia przysługuje prawo do leków z tzw. listy „S” – są to leki bezpłatne, o ile są przepisywane na konkretne schorzenia ujęte w wykazie.

Receptę z oznaczeniem „S” może wystawić:

- lekarz podstawowej opieki zdrowotnej (POZ),
- lekarz specjalista w ramach NFZ (jeśli posiada dostęp do dokumentacji pacjenta),

- pielęgniarka (z odpowiednimi uprawnieniami),
- lekarz upoważniony przez ZUS lub KRUS,
- lekarz prywatnie, ale tylko wtedy, gdy ma dostęp do systemu P1 (Platformy PIKUZ) i potwierdzi wiek oraz chorobę.

Oznaczenie „S” na receptce oznacza, że pacjent jest uprawniony do bezpłatnych leków.

Lekarz może odmówić wypisania recepty z oznaczeniem „S”, jeśli nie ma podstaw medycznych do przepisania danego leku lub nie jest w stanie zweryfikować prawa pacjenta do refundacji (np. brak odpowiedniej dokumentacji). Jednocześnie lekarz ma obowiązek poinformować pacjenta o przyczynach odmowy.

Każdy pacjent ma prawo do obecności osoby bliskiej (np. dziecka, małżonka, opiekuna) podczas wizyty u lekarza – zarówno w gabinecie POZ, jak i w szpitalu. Lekarz może odmówić obecności osoby trzeciej tylko w szczególnych przypadkach, np. jeśli zagraża to zdrowiu lub bezpieczeństwu. Oczywiście obecność osoby bliskiej jest możliwa tylko za pełną zgodą pacjenta.

Z kolei dostęp do dokumentacji medycznej może mieć wyłącznie pacjent lub osoba upoważniona przez pacjenta. W przypadku seniora:

- Można upoważnić członka rodziny do wglądu w dokumentację, np. podpisując stosowne oświadczenie w przychodni lub szpitalu.
- W razie braku upoważnienia, nawet bliscy (dzieci, małżonek) nie mają automatycznego dostępu do dokumentacji.

Warto zadbać o to wcześniej – wielu seniorów upoważnia dzieci do kontaktów z lekarzami i placówkami.

Inne ważne kwestie dotyczące opieki zdrowotnej seniorów

1. Transport medyczny

Osobom starszym z ograniczoną mobilnością może przysługiwać transport sanitarny refundowany przez NFZ, np. na zabiegi, dializy, czy wizyty u specjalistów. Wystawia go lekarz prowadzący.

2. Domowa opieka medyczna

W przypadku osób niesamodzielnych możliwe jest korzystanie z domowej opieki pielęgniarzkiej oraz lekarza POZ w domu pacjenta – wymaga to decyzji lekarza rodzinnego.

3. Profilaktyka 60+ i 70+

NFZ oraz Ministerstwo Zdrowia prowadzą programy profilaktyczne dla seniorów, np.:

- badania przesiewowe w kierunku nowotworów,
- bezpłatne szczepienia (np. przeciw grypie, COVID-19),

- program „Profilaktyka 40+”, który obejmuje także osoby starsze.

4. Zgodnie z ustawą o prawach pacjenta, seniorom przysługuje im m.in.:

- prawo do świadczeń zdrowotnych poza kolejnością – dotyczy to:
  - świadczeń ambulatoryjnych (wizyty u lekarza),
  - świadczeń szpitalnych (przyjęcie na oddział),
  - zaopatrzenia w wyroby medyczne.

5. Seniorzy mogą mieć refundowane lub bezpłatne wyroby medyczne, np.:

- pieluchomajtki, wkładki urologiczne,
- ortozy, wózki inwalidzkie,
- sprzęt stomijny,
- laski, balkoniki, kule, protezy.

Aby uzyskać refundację, konieczne jest zlecenie wystawione przez lekarza (np. POZ lub specjalistę), które trzeba potwierdzić w oddziale NFZ (często odbywa się to automatycznie przez system).

6. Dla seniorów przewlekle chorych lub umierających przysługuje:

- domowa opieka długoterminowa pielęgniarzka – realizowana w domu pacjenta przez pielęgniarkę,
- hospicjum domowe lub stacjonarne – opieka paliatywna dla osób w terminalnym stanie choroby.

Wymagane jest skierowanie od lekarza.

Rehabilitacja osób starszych

Piotr Kaniowski

Dla osób starszych dostępna jest szeroka gama form rehabilitacji finansowanych przez NFZ:

- ambulatoryjna – w poradni lub ośrodku rehabilitacyjnym,
- domowa – zabiegi bezpośrednio w miejscu zamieszkania,
- dzienna – pobyt w oddziale dziennym, bez noclegu,
- stacjonarna (uzdrowskowa) – pobyt w sanatorium lub oddziale leczniczym.

Każda forma ma swoje zasady, czas trwania i sposób ubiegania się o świadczenie.

Rehabilitacja ambulatoryjna (w poradni)

To zabiegi wykonywane w placówkach stacjonarnych (przychodniach, gabinetach rehabilitacji), do których pacjent przychodzi samodzielnie.

Kto może z niej skorzystać?

- Każda osoba ubezpieczona w NFZ z odpowiednim skierowaniem.
- Nie trzeba mieć orzeczenia o niepełnosprawności.

Przykładowe zabiegi:

- fizykoterapia (prądy, ultradźwięki, laser),
- kinezyterapia (ćwiczenia ruchowe),

- masaż leczniczy,
- krioterapia,
- hydroterapia.

Czas trwania:

- Cykl obejmuje do 10 dni zabiegowych,
- maksymalnie 5 zabiegów dziennie.

Jak się ubiegać?

1. Skierowanie od lekarza rodzinnego lub specjalisty.
2. Zgłoszenie się do wybranej poradni z kontraktem NFZ.
3. Rejestracja i oczekiwanie na wolny termin (kilka tygodni, a nawet miesięcy).

Rehabilitacja domowa

- Dla pacjentów z ograniczoną mobilnością, którzy nie są w stanie dotrzeć do ośrodka.
- Konieczne jest orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (kod 05-R, 10-N itp.) lub inne przeciwwskazania do transportu.

Przykładowi pacjenci:

- po udarze mózgu,
- po amputacjach,
- z ciężkimi schorzeniami neurologicznymi (np. stwardnienie rozsiane, Parkinson),
- z dużymi zaburzeniami ortopedycznymi.

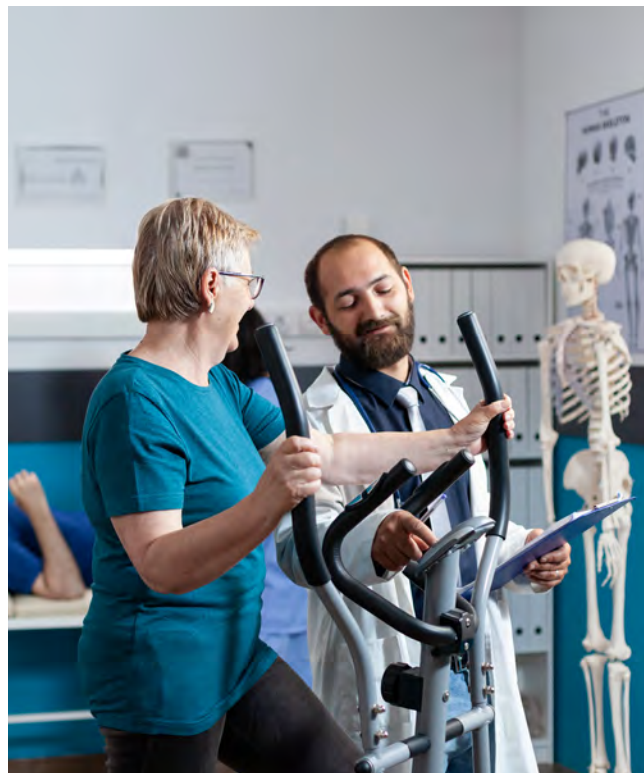
Co obejmuje?

- wizyty fizjoterapeuty w domu,
- do 5 zabiegów dziennie,
- do 80 dni zabiegowych rocznie (może być przedłużone).

Jak się ubiegać?

1. Skierowanie z dopiskiem: „rehabilitacja w warunkach domowych”.
2. Dokument potwierdzający niepełnosprawność (orzeczenie).
3. Wybór placówki z kontraktem NFZ świadczącej rehabilitację domową.
4. Umawianie wizyt fizjoterapeuty.

Rehabilitacja dzienna (oddział dzienny)

Pacjent codziennie (lub kilka razy w tygodniu) przyjeżdża do ośrodka na zabiegi i wraca do domu – bez noclegu.

Przeznaczona dla osób:

- po zabiegach ortopedycznych (np. endoprotezoplastyka),
- z poważnymi schorzeniami, które nie wymagają hospitalizacji,
- z umiarkowaną sprawnością fizyczną.

Co zawiera?

- fizjoterapia indywidualna,
- zabiegi specjalistyczne,
- konsultacje lekarskie,
- edukacja zdrowotna.

Czas trwania:

- od kilku dni do kilku tygodni – ustalone indywidualnie (zwykle 15 dni zabiegowych z możliwością przedłużenia przez lekarza rehabilitacji leczniczej).

Jak się ubiegać?

1. Skierowanie od lekarza (POZ lub specjalisty).
2. Zgłoszenie się do oddziału dziennego (lista dostępna w oddziale wojewódzkim NFZ).

Rehabilitacja stacjonarna (szpitalna lub sanatoryjna)

Dla kogo?

- Dla osób wymagających intensywnej opieki i nadzoru medycznego.
- Najczęściej po hospitalizacji, operacji, udarze, złamaniu, zawałach.

Miejsce realizacji:

- oddziały rehabilitacyjne w szpitalach,
- sanatoria lecznicze,
- centra rehabilitacyjne.

Czas trwania:

- 2–6 tygodni, w zależności od wskazań.

Jak się ubiegać?

1. Skierowanie z placówki szpitalnej lub od specjalisty.
2. Czas oczekiwania zależy od regionu – od kilku tygodni do kilku miesięcy.

Rehabilitacja uzdrowiskowa (sanatorium z NFZ)

Dla kogo?

- Dla osób przewlekle chorych, z chorobami układu ruchu, krążenia, oddechowego itd.
- Wymaga skierowania, które musi zostać zatwierdzone przez NFZ.

Co obejmuje?

- minimum 3 zabiegi dziennie,
- konsultacje lekarskie,
- pełne wyżywienie i nocleg (częściowo płatne).

Czas trwania:

- 21 dni (leczenie),
- 28 dni (rehabilitacja poszpitalna),
- czas oczekiwania: od kilku miesięcy do 2–3 lat.

Kto wystawia skierowania na rehabilitację?

- Lekarz POZ (rodzinny),
- Lekarze specjaliści (ortopeda, neurolog, reumatolog, kardiolog itd.),
- Lekarze szpitalni (po hospitalizacji),
- Lekarz rehabilitacji medycznej.

Kolejność świadczeń:

- Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, honorowani kombatanci, inwalidzi wojenni – mają prawo do rehabilitacji poza kolejnością.

Koszt rehabilitacji:

- W ramach NFZ – bezpłatna, ale może być konieczna opłata za dojazd, prywatne badania lub dodatkowe usługi.
- Prywatnie – od ok. 70 zł za zabieg do kilku tysięcy za turnus rehabilitacyjny.

Sanatorium – zasady wyjazdu

autor: Piotr Kaniowski

Pobyt sanatoryjny z NFZ to forma leczenia uzdrowiskowego, finansowana w części przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Przysługuje osobom, które mają wskazania zdrowotne i są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym.

Kto może skorzystać z sanatorium z NFZ?

- Osoby ubezpieczone w NFZ (w tym emeryci, renciści, pracujący, rolnicy, uczniowie)
- Osoby z chorobami przewlekłymi, po operacjach, zmagające się z ograniczeniami ruchowymi, chorobami serca, układu oddechowego, reumatycznymi, metabolicznymi itd.
- Warunkiem jest skierowanie od lekarza.

Krok 1: Zdobycie skierowania

- Skierowanie może wystawić lekarz POZ lub specjalista – w formie e-skierowania przesyłanego automatycznie do NFZ.
- W wyjątkowych sytuacjach możliwe jest skierowanie papierowe (np. bez dostępu do Internetu lub przy wyjazdach zagranicznych).
- Skierowanie powinno zawierać pełny opis stanu zdrowia, wyniki badań (morfologia, OB, EKG, RTG, itd.) i ewentualnie kartę informacyjną ze szpitala.

Krok 2: Złożenie skierowania

- E-skierowanie trafia automatycznie do wojewódzkiego oddziału NFZ. Skierowania

papierowe można dostarczyć osobiście lub pocztą – muszą wpłynąć w ciągu 30 dni od wystawienia, inaczej tracą ważność.

Krok 3: Ocena formalna i medyczna

- NFZ rejestruje skierowanie, nadaje numer i zleca ocenę specjalście z zakresu balneoklimatologii lub rehabilitacji.
- Czas oceny to do 30 dni (może być wydłużony o kilka dni przy prośbie o dodatkową dokumentację).

Krok 4: Decyzja i miejsce leczenia

- O zakwalifikowaniu lub odmowie NFZ informuje pacjenta (listownie lub przez IKP). Decyzja o skierowaniu jest ostateczna – brak możliwości odwołania.
- NFZ wskazuje sanatorium i termin. Pacjent powinien być powiadomiony najpóźniej 14 dni przed wyjazdem
- Można monitorować status skierowania (numer, miejsce w kolejce, termin) online przez portal NFZ.

Krok 5: Czas oczekiwania

- Średni czas oczekiwania to od 12–30 miesięcy, choć bywa krótszy w trybie pilnym (np. poszpitalnym)
- Można próbować przyspieszyć wyjazd, dzwoniąc do NFZ lub pytając o tzw. „zwroty”.

Krok 6: Pobyt w sanatorium

- Standardowy turnus trwa 21 dni.
- W cenie: opieka medyczna, zabiegi (co najmniej 3 dziennie), badania wstępne i końcowe, posiłki dietetyczne, recepty – NFZ pokrywa koszty zabiegów i opieki.
- Pacjent odpowiada za koszty zakwaterowania, wyżywienia, dojazdu i ewentualnych opłat dodatkowych (klimatyczne, opiekun).

Najczęstsze pytania

Czy można jechać drugi raz? Tak, ale:

- najwcześniej po 18 miesiącach od zakończenia poprzedniego turnusu (liczy się data wyjazdu),
- konieczne jest nowe skierowanie.

Czy można odmówić przyznanego terminu?

- Tak, ale należy to zgłosić pisemnie. Możesz odmówić tylko raz bez utraty skierowania.

Czy trzeba być całkowicie zdrowym, by pojechać?

- Nie, ale są przeciwwskazania – np. nowotwory w aktywnej terapii, świeży zawał, ostra niewydolność serca, choroby zakaźne itd.

Podsumowanie:

Skierowanie	Wymagane (od POZ lub specjalisty)
Czas oczekiwania	12–30 miesięcy
Koszt zabiegów i opieki	Pokrywa NFZ
Koszt noclegu i wyżywienia	Częściowo pokrywa pacjent
Możliwość odmowy	Tak, ale tylko 1 raz
Czas trwania turnusu	21 dni (leczenie), 28 dni (rehabilitacja)
Kto wystawia skierowanie	Lekarz POZ lub specjalista
Dostępność miejsc	Ograniczona, przydzielane przez NFZ

Przykładowe sanatoria i ich specjalizacje

W ramach NFZ (wg województw i profili)

- Dolnośląskie: m.in. Czarniawa-Zdrój (oddech, ortopedia, reumatologia), Polanica-Zdrój, Świeradów-Zdrój – różne profile schorzeń
- Polanica-Zdrój: ortopedia, reumatologia, układ krążenia, górne drogi oddechowe, układ trawienia.
- Polańczyk: szeroki zakres – pulmonologia, kardiologia, neurologia, reumatologia, cukrzyca
- Połczyn-Zdrój: ginekologia, ortopedia, neurologia, otyłość, osteoporoza
- Rabka-Zdrój: pulmonologia, ortopedia, reumatologia, kardiologia, cukrzyca, otyłość
- Solec-Zdrój, Sopot, Rymanów-Zdrój – różnorodne schorzenia (dermatologia, neurologia, kardiologia, itp.)

Prywatne, polecane sanatoria

- Helios w Krynicy-Zdroju – układ krążenia, oddechowy, reumatologiczny.
- Willa Anna w Świeradowie-Zdroju – układ ruchu, krążenia, nerwowy.
- Pod Tężniami w Ciechocinku – oddechowy, reumatologiczny, krążenia.

Ceny za tygodniowy turnus w przypadku prywatnego wyjazdu wahają się od ok. 1000 zł do 3000 zł, a za pełne 14 dni (najpopularniejsza opcja) – od 2000 zł do 6000 zł.

Pakiety lecznicze – przykładowe oferty (2025)

Sanatorium Uzdrowskie „Pod Tężniami”, Ciechocinek

- 14 dni, pokój 2-os. standard – od 3450 zł
- W cenie: 3 posiłki, 3 zabiegi dziennie, opieka medyczna, dostęp do strefy wellness

Uzdrowisko Ustroń (Grupa American Heart of Poland)

- 7 dni, pakiet „Serce” – od 2850 zł
- W cenie: zabiegi kardiologiczne, echo serca, EKG, dieta niskotłuszczowa, rehabilitacja

Uzdrowisko Łądek-Zdrój

- 14 dni „Reumatologia” – ok. 2900 zł
- Zabiegi borowinowe, krioterapia, hydroterapia

Uzdrowisko Świeradów-Zdrój

- 7 dni z zabiegami kręgosłupa – od 1900 zł
- Codzienna gimnastyka, masaże, elektroterapia

Co zawiera standardowy pakiet prywatny?

- 2–4 zabiegi dziennie (dostosowane do schorzenia)
- Konsultacja wstępna z lekarzem
- 3 posiłki dziennie (często diety lecznicze)
- Nocleg w pokoju 1- lub 2-osobowym
- Ubezpieczenie NNW i opieka medyczna

Testament – rodzaje testamentów, zmiany, przechowywanie, odwołanie i odnalezienie testamentu

MAGDALENA PIECH

Testament to dokument, w którym spadkodawca określa kto i w jakiej części ma odziedziczyć jego majątek po śmierci. W Polsce testamenty regulowane są przez przepisy Kodeksu cywilnego. Istnieje kilka rodzajów testamentów, z których każdy różni się formą i warunkami ważności.

Rodzaje testamentów w Polsce

Polskie prawo przewiduje kilka form testamentów, które można podzielić na dwie główne grupy: testamenty zwykłe i testamenty szczególne.

Testamenty zwykłe

1. Testament własnoręczny (holograficzny) – musi być w całości napisany ręcznie przez spadkodawcę, podpisany oraz opatrzony datą. Przykład: Jan Kowalski sporządza testament własnoręcznie w domu, zapisując, że cały swój majątek przekazuje córce Annie.
2. Testament notarialny – sporządzany przez notariusza w formie aktu notarialnego. Jest najbezpieczniejszą formą testamentu, ponieważ notariusz dba o jego zgodność z prawem. Przykład: Maria Nowak udaje się do notariusza i sporządza testament, w którym część majątku przekazuje synowi, a część córce. Koszt takiego testamentu zależy od danej kancelarii notarialnej i wynosi średnio 100 zł.
3. Testament allograficzny – sporządzany ustnie przed urzędnikiem (np. wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta) w obecności dwóch świadków. Jest rzadko stosowany. Sporządzenie testamentu allograficznego wymaga poniesienia opłaty skarbowej. Opłata skarbową za sporządzenie

protokołu zawierającego ostatnią wolę spadkodawcy wynosi 22,00 zł. Do opłaty tej nie dolicza się podatku od towarów i usług.

Testamenty szczególne

Są one stosowane w sytuacjach nadzwyczajnych, gdy sporządzenie testamentu w formie zwykłej jest niemożliwe:

1. Testament ustny – jeśli istnieje obawa rychłej śmierci, spadkodawca może oświadczyć swoją ostatnią wolę w obecności trzech świadków. Taki testament powinien być potwierdzony na piśmie przez jednego ze świadków lub złożony w sądzie w ciągu 6 miesięcy.
2. Testament podróżny – sporządzany na statku morskim lub powietrznym przed kapitanem i dwoma świadkami.
3. Testament wojskowy – sporządzany przez żołnierzy w czasie działań wojennych.

Zmiany w testamencie

Spadkodawca ma prawo do zmiany treści testamentu w dowolnym momencie. Może to zrobić poprzez:

- sporządzenie nowego testamentu, który odwołuje poprzedni,
- dodanie zapisu (np. aneksu) do istniejącego testamentu,

- wprowadzenie skreśleń lub poprawek, jeśli dotyczą testamentu własnoręcznego (co jednak może prowadzić do wątpliwości co do ważności dokumentu).

Przechowywanie testamentu

Aby testament nie został zgubiony lub zniszczony, można go przechowywać w różnych miejscach:

- w domu – w bezpiecznym miejscu, do którego mają dostęp spadkobiercy,
- u notariusza – testament notarialny pozostaje w kancelarii notarialnej,
- w sądzie – testament może zostać zdeponowany w sądzie rejonowym,
- w Notarialnym Rejestrze Testamentów – co pozwala na łatwe odnalezienie dokumentu po śmierci spadkodawcy.

Odwołanie testamentu

Testament można odwołać spadkodawca w każdej chwili, a mianowicie:

- sporządzenie nowego testamentu, w którym wprost odwołuje się poprzedni,
- fizyczne zniszczenie testamentu (np. podarcie, spalanie),
- odwołanie poszczególnych zapisów w testamencie.

Procedura odnalezienia testamentu – kroki prawne

Odnalezienie testamentu po śmierci spadkodawcy jest kluczowe dla prawidłowego przeprowadzenia postępowania spadkowego. Niestety, w praktyce zdarzają się sytuacje, w których testament jest trudny do znalezienia lub pojawiają się wątpliwości co do jego autentyczności.

1. Sprawdzenie dokumentów w domu zmarłego
  - W przypadku testamentów własnoręcznych często znajdują się one wśród dokumentów osobistych, w sejfie lub w miejscu, które spadkodawca uważał za bezpieczne.
  - Jeśli testament został zdeponowany u członka rodziny lub bliskiej osoby, warto zapytać krewnych o jego istnienie.

2. Kontakt z notariuszem
  - Jeśli istnieje podejrzenie, że testament został sporządzony w formie aktu notarialnego, należy skontaktować się z notariuszem, u którego mógł zostać sporządzony.
  - Notariusz, który przechowuje testament, wyda go spadkobiercom lub osobom zainteresowanym po przedstawieniu aktu zgonu.
3. Sprawdzenie Notarialnego Rejestru Testamentów (NORT)
  - Rejestr prowadzony przez Krajową Radę Notarialną pozwala na ustalenie, czy testament został zarejestrowany u notariusza.
  - Sprawdzenie rejestru może zlecić notariusz na wniosek zainteresowanej osoby po śmierci spadkodawcy.
4. Złożenie wniosku do sądu o otwarcie i ogłoszenie testamentu
  - Jeśli testament został znaleziony, należy złożyć go w sądzie rejonowym właściwym dla miejsca zamieszkania zmarłego.
  - Sąd wzywa potencjalnych spadkobierców i przeprowadza procedurę otwarcia testamentu.
  - Po otwarciu testamentu sporządza się protokół, a jego treść staje się dostępna dla zainteresowanych stron.
5. Świadczenie testamentu
  - W przypadku testamentów ustnych lub allograficznych kluczową rolę odgrywają świadkowie, którzy mogą potwierdzić treść testamentu przed sądem.
  - Świadczenie mogą również pomóc w odnalezieniu pisemnej wersji testamentu, jeśli spadkodawca o niej wspominał.

Co zrobić, jeśli testament nie został odnaleziony. Brak testamentu oznacza dziedziczenie ustawowe.

Jeśli testament nie zostanie odnaleziony, spadek dzielony jest według zasad ustawowych (Kodeks Cywilny określa kolejność dziedziczenia).

Możliwe działania w przypadku zagubienia testamentu:

1. Złożenie wniosku do sądu o uznanie testamentu za istniejący
  - Jeśli ktoś zna treść testamentu i ma świadków, można zwrócić się do sądu o jego uznanie.
  - W przypadku testamentów ustnych kluczowe jest przesłuchanie świadków.
2. Analiza zapisów w dokumentach
  - Spadkodawca mógł sporządzić kopię testamentu i przechowywać ją np. w korespondencji z notariuszem lub w elektronicznych zapisach.
3. Przeszukanie ewentualnych nośników cyfrowych
  - Choć testament własnoręczny musi być sporządzony na papierze, spadkodawca mógł zostawić wskazówki w notatkach, e-mailach czy plikach komputerowych.

Warto także wspomnieć, iż z odnalezieniem testamentu mogą się wiązać problemy prawne takie, jak:

1. Czy odnaleziony testament jest ważny?
  - Jeśli testament ma nieczytelną datę, nie jest podpisany lub zawiera skreślenia, może zostać uznany za nieważny.
  - Testament napisany na komputerze, a jedynie podpisany ręcznie, również nie jest ważny (testament własnoręczny musi być w całości spisany ręcznie).
2. Kilka testamentów – który jest ważny?
  - Jeśli odnaleziono kilka testamentów, ważny jest ten, który został sporządzony jako ostatni.
  - Jeśli późniejszy testament nie zawiera wyraźnego odwołania poprzedniego, może dojść do sytuacji, w której oba testamenty będą obowiązywać w zakresie, w jakim się nie wykluczają.

Ważne

Testament może być sporządzony tylko przez 1 osobę, nie można porządzić testamentu wspólnie z małżonkiem, partnerem czy z rodzeństwem.

Testament wspólny nie istnieje w polskim systemie prawnym, popularnie określany jako testament małżeński, jest dokumentem zawierającym rozporządzenie na wypadek śmierci, który sporządzają wspólnie dwie osoby. Instytucja testamentu wspólnego jest wykorzystywana w wielu krajach, jednak polski ustawodawca zdecydował się na jasne wyłączenie tej możliwości – w art. 914 k.c. wskazano, że testament może zawierać rozrządzenia tylko jednego spadkodawcy. Jeśli mimo ustawowego zakazu małżonkowie zdecydowaliby się na sporządzenie testamentu wspólnego, to byłby on nieważny.

Przykłady sytuacyjne – problemy z odnalezieniem testamentu

• Przykład 1 – Testament zaginął wśród rzeczy osobistych

Pan Andrzej sporządził testament własnoręczny, ale nie powiedział o nim nikomu. Po jego śmierci rodzina długo szukała dokumentu. Ostatecznie testament został znaleziony w starej książce w domowej bibliotece. Ponieważ dokument był kompletny (data, podpis, własnoręczne pismo), został uznany przez sąd za ważny.

• Przykład 2 – Odnalezienie testamentu po otwarciu skrytki bankowej

Pani Helena miała sejf bankowy, w którym przechowywała ważne dokumenty. Po jej śmierci rodzina nie miała do niego dostępu. Dopiero po uzyskaniu postanowienia sądu udało się go otworzyć, a w nim odnaleziono testament notarialny.

• Przykład 3 – Testament ustny i problem z jego potwierdzeniem

Pan Marek, będąc ciężko chory, wyraził swoją ostatnią wolę przed trzema osobami. Po jego śmierci jedna z osób wycofała się z zeznań, twierdząc, że nie pamięta treści testamentu. W takiej sytuacji testament ustny może nie zostać uznany za ważny, jeśli brak jest innych dowodów.

• Przykład 4 – Dwa sprzeczne testamenty

Pan Jan sporządził dwa testamenty: jeden własnoręczny dziesięć lat temu, drugi notarialny dwa lata temu. W pierwszym testamencie przekazywał majątek żonie i dzieciom, a w drugim cały spadek zapisał nowej partnerce. Sąd uznał testament notarialny za ważniejszy, ponieważ był sporządzony później i spełniał wymogi prawne.

Wykonawca testamentu – rola, obowiązki i odpowiedzialność

MAGDALENA PIECH

Powołanie wykonawcy lub wykonawców testamentu ma na celu jak najpełniejsze zrealizowanie wyrażonej w testamencie woli spadkodawcy. Celowość powołania wykonawcy może być uzasadniona zwłaszcza w sytuacjach, gdy:

- testament zawiera liczne rozrządzenia,
- w skład spadku wchodzi składniki wymagające sprawnego i ciągłego zarządzania (np. gospodarstwo rolne i przedsiębiorstwo),
- ze względu na potrzebę dopilnowania skrupulatnego uregulowania długów
- spadkobiercy są skłóceni, co nie rokuje współdziałania między nimi, albo też spadkodawca nie ma do nich zaufania.

Instytucja wykonawcy testamentu może okazać się przydatność także ze względu na niezdolność spadkobiercy do samodzielnego zarządu spadkiem, zwłaszcza gdy jest on osobą małoletnią lub ubezwłasnowolnioną. Ponieważ powołanie wykonawcy testamentu stanowi odciążenie spadkobierców od obowiązków związanych z zarządem spadkiem, może być oceniane także jako realizacja interesów spadkobierców. Wybór osoby wykonawcy wiąże się ze szczególnym zaufaniem spadkodawcy do niej, dlatego dokonać może go wyłącznie spadkodawca osobiście w treści testamentu.

Wykonawca testamentu to najogólniej mówiąc osoba powołana przez spadkodawcę do realizacji jego ostatniej woli i zarządzania majątkiem spadkowym. W polskim prawie nie jest to obowiązkowa instytucja, ale jej ustanowienie może znacząco ułatwić przeprowadzenie postępowania spadkowego.

Kim jest wykonawca testamentu?

Wykonawca testamentu to osoba wskazana przez spadkodawcę w testamencie w celu zarządzania spadkiem i doprowadzenia do wykonania zapisanych w nim postanowień. Może to być:

- osoba fizyczna (np. członek rodziny, prawnik, przyjaciel zmarłego),
- osoba prawna (np. fundacja, kancelaria prawna).

Ważne jest, aby wykonawca testamentu był osobą zaufaną i zdolną do pełnienia tej funkcji. W polskim prawie nie ma wymogu, aby był to prawnik czy notariusz, jednak w praktyce często wybiera się osoby o odpowiedniej wiedzy prawnej lub majątkowej.

Wykonawcę testamentu powołuje sam spadkodawca w testamencie. Powinien on wyraźnie określić tę funkcję, np.: „Powołuję Jana Kowalskiego na wykonawcę mojego testamentu, który ma za zadanie rozdzielić majątek zgodnie z moją wolą oraz uregulować wszystkie należności związane ze spadkiem.”

Ważne aspekty powołania wykonawcy:

- musi zostać wskazany w ważnym testamencie,
- można powołać więcej niż jednego wykonawcę,
- można określić zakres jego uprawnień.

Jeśli w testamencie brak wzmianki o wykonawcy, zarządzaniem spadkiem zajmują się spadkobiercy lub sąd w ramach postępowania spadkowego.

Obowiązki wykonawcy testamentu

Zgodnie z art. 988 Kodeksu cywilnego, wykonawca testamentu powinien:

1. Zabezpieczyć majątek spadkowy

- Zapobiec jego roztrwonieniu, kradzieży lub uszkodzeniu.
- Może np. zamknąć nieruchomość, zabezpieczyć wartościowe przedmioty lub dokonać ich wyceny.

2. Zarządzać spadkiem do momentu jego podziału

- Może to obejmować regulowanie bieżących zobowiązań, opłacanie rachunków czy dbanie o nieruchomości.

3. Uregulować długi spadkowe

- Spłata zobowiązań zmarłego, np. kredytów, podatków, zaległych rachunków.

4. Wykonać zapisy testamentowe i polecenia

- Jeśli spadkodawca przewidział zapis dla konkretnej osoby (np. mieszkanie dla wnuka), wykonawca ma obowiązek to zrealizować.

5. Złożyć sprawozdanie z wykonania testamentu

- Po zakończeniu działań wykonawca powinien poinformować spadkobierców lub sąd o wykonanych czynnościach.

Uprawnienia wykonawcy testamentu

Aby mógł skutecznie działać, wykonawca testamentu posiada szereg uprawnień:

- **Może podejmować decyzje dotyczące majątku** np. sprzedać część spadku, jeśli jest to konieczne do spłaty długów.
- **Może występować przed sądem i urzędami** np. może reprezentować spadkodawcę w sprawach podatkowych czy sądowych.
- **Ma prawo do wynagrodzenia** jeśli w testamencie przewidziano wynagrodzenie dla wykonawcy, przysługuje mu zapłata za wykonaną pracę. W przypadku braku zapisu o wynagrodzeniu może ubiegać się od spadkobierców zwrot kosztów poniesionych w związku z zarządzaniem spadkiem.

Tak więc, choć instytucja wykonawcy testamentu nie jest obowiązkowa, to jego powołanie może znacznie ułatwić podział majątku, zwłaszcza gdy

spadek jest skomplikowany lub przy dużej liczbie spadkobiorców.

Odpowiedzialność wykonawcy testamentu

Wykonawca testamentu odpowiada za swoje działania przed spadkobiercami i sądem.

Może ponieść konsekwencje prawne, jeśli:

- działał na niekorzyść spadkobierców,
- ukrył majątek spadkowy,
- sprzedał składniki spadku po zaniżonej cenie,
- nie wykonał zapisów testamentowych.

W takim przypadku spadkobiercy mogą wnieść sprawę do sądu o usunięcie wykonawcy lub żądać odszkodowania.

Odwołanie wykonawcy testamentu.

Wykonawca testamentu może zostać odwołany w kilku przypadkach:

- **Przez spadkodawcę za życia** – może on zmienić testament i wskazać inną osobę na wykonawcę.
- **Przez sąd** – jeśli wykonawca nie wykonuje swoich obowiązków prawidłowo, spadkobiercy mogą złożyć wniosek o jego odwołanie.
- **Jeśli wykonawca sam zrezygnuje** – może on odmówić pełnienia tej funkcji, np. ze względu na stan zdrowia lub brak czasu.

Przykłady sytuacyjne

• Przykład 1 – Wykonawca testamentu pomaga podzielić majątek

Pan Jan wyznaczył na wykonawcę swojego prawnika, który po jego śmierci zajął się sprzedażą nieruchomości i podzieleniem środków między spadkobierców. Dzięki temu rodzina uniknęła sporów.

• Przykład 2 – Wykonawca testamentu nie wywiązuje się z obowiązków

Pani Anna wyznaczyła na wykonawcę swojego przyjaciela, ale ten nie przeprowadził podziału majątku i ukrył część aktywów. Spadkobiercy wystąpili do sądu, który odwołał wykonawcę i powołał nową osobę do zarządzania spadkiem.

• Przykład 3 – Wykonawca testamentu spłaca długi spadkodawcy

Pan Marek pozostawił po sobie długi. Wykonawca testamentu spieniężył część majątku, by je spłacić, a resztę przekazał spadkobiercom.

Polecenie testamentowe i zapis testamentowy

MAGDALENA PIECH

Polecenie testamentowe to jedna z instytucji prawa spadkowego, która pozwala spadkodawcy zobowiązać spadkobiercę lub zapisobiercę (jego istotę wyjaśniono poniżej) do wykonania określonej czynności po jego śmierci. W odróżnieniu od zapisu testamentowego, polecenie nie nakłada obowiązku przekazania konkretnej rzeczy lub sumy pieniężnej, lecz zobowiązuje do określonego działania lub powstrzymania się od niego.

Zgodnie z art. 982 Kodeksu cywilnego: „Spadkodawca może przez testament nałożyć na spadkobiercę albo na zapisobiercę obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania, nie czyniąc nikogo wierzycielem.”

Cechy polecenia testamentowego:

- Nie tworzy stosunku zobowiązaniowego – w przeciwieństwie do zapisu testamentowego, w przypadku polecenia nie ma konkretnej osoby, która może dochodzić jego wykonania na drodze sądowej (chyba że polecenie służy dobru publicznemu).
- Może mieć różny charakter – polecenie może dotyczyć zarówno kwestii majątkowych (np. przekazania darowizny na cele charytatywne), jak i niemajątkowych (np. sprawowania opieki nad zwierzęciem).
- Obowiązek wykonania polecenia spoczywa na spadkobiercy lub zapisobiercy – osoba ta powinna wykonać wolę spadkodawcy, ale w praktyce nie ma bezpośredniego przymusu prawnego do realizacji polecenia.

Polecenia testamentowe można podzielić na dwie główne kategorie:

a. Polecenie majątkowe

Dotyczy kwestii finansowych lub majątkowych i może obejmować m.in.:

- ufundowanie stypendium dla krewnego lub innej osoby,
- wsparcie określonej organizacji charytatywnej,
- zachowanie i pielęgnację rodzinnego grobu,
- przekazanie określonej kwoty na cel publiczny, np. budowę kościoła lub domu opieki.

Przykład: Spadkodawca w testamencie nakazuje spadkobiercy, aby co roku przekazywał 10 000 zł na rzecz lokalnej fundacji pomagającej dzieciom.

b. Polecenie niemajątkowe

Obejmuje obowiązki niefinansowe, które spadkodawca chciałby narzucić spadkobiercy, np.:

- opiekę nad zwierzęciem domowym,
- organizację pogrzebu zgodnie z określonymi wytycznymi,
- kontynuację rodzinnej tradycji, np. corocznych spotkań rodzinnych.

Przykład: Spadkodawca zapisuje w testamencie, że jego syn ma co roku organizować spotkanie rodzinne w rocznicę jego śmierci.

Skutki prawne polecenia testamentowego

- a. Kto jest zobowiązany do wykonania polecenia?
Polecenie może zostać nałożone na:
- spadkobiercę ustawowego lub testamentowego,
  - zapisobiercę, czyli osobę, która otrzymuje zapis testamentowy (np. określoną nieruchomość, przedmiot lub pieniądze).
- b. Kto może żądać wykonania polecenia?
Zasadniczo nikt nie może egzekwować wykonania polecenia, ponieważ nie ma konkretnego wierzyciela. Jednak istnieją wyjątki:
- Jeśli polecenie służy dobru publicznemu, np. przekazaniu środków na cele charytatywne, może ono zostać wyegzekwowane przez organizację, która ma je otrzymać, lub przez prokuratora.
  - Spadkobiercy i zapisobiercy mogą żądać od siebie wzajemnie wykonania polecenia.
- c. Czy można uchylić się od wykonania polecenia?
Tak, w wyjątkowych sytuacjach możliwe jest niewykonanie polecenia, np.:

- gdy polecenie jest sprzeczne z prawem (np. nakazanie komuś popełnienia przestępstwa),
  - gdy polecenie jest niewykonalne (np. zobowiązanie do opieki nad zwierzęciem, które już nie żyje),
  - gdy wykonanie polecenia wiązałoby się z nadmiernymi trudnościami lub kosztami.
- Przykłady polecenia testamentowego

Przykład 1 – Polecenie finansowe

Pan Jan zapisuje w testamencie, że jego córka, jako spadkobierczyni, ma co roku przekazywać 5 000 zł na rzecz schroniska dla zwierząt. Córka nie może zostać do tego zmuszona, ale jeśli nie spełni woli ojca, pozostali spadkobiercy mogą domagać się realizacji polecenia.

Przykład 2 – Polecenie dotyczące pochówku

Pani Maria zapisuje w testamencie, że chce zostać pochowana w konkretnym grobie obok męża. Jej spadkobiercy mają obowiązek spełnić jej wolę. Jeśli tego nie zrobią, sąd może ich do tego zobowiązać.

Przykład 3 – Polecenie o charakterze symbolicznym

Pan Andrzej zapisuje w testamencie, że jego syn ma zorganizować raz w roku rodzinne spotkanie w celu uczczenia pamięci o nim. Tego rodzaju polecenie nie podlega egzekucji, ale może mieć duże znaczenie emocjonalne dla rodziny.

Różnice między poleceniem a zapisem testamentowym

Cecha	Polecenie testamentowe	Zapis testamentowy
Charakter	Obowiązek działania lub zaniechania	Przekazanie konkretnej rzeczy lub kwoty
Kto może żądać wykonania?	Zwykle nikt (chyba że polecenie służy dobru publicznemu)	Zapisobierca może domagać się wykonania
Przymus wykonania	Zwykle brak przymusu	Może być egzekwowane przez sąd
Przykład	Zobowiązanie do opieki nad grobem	Przekazanie mieszkania określonej osobie

Podsumowując, polecenie testamentowe może ono dotyczyć zarówno kwestii majątkowych, jak i niemajątkowych. Sporządzając testament, warto precyzyjnie określić treść polecenia oraz jego cel, aby uniknąć niejasności i problemów z jego realizacją.

Zapis testamentowy

Zapis testamentowy to jedna z kluczowych instytucji prawa spadkowego, która umożliwia spadkodawcy przekazanie określonej korzyści majątkowej konkretnej osobie bez konieczności czynienia jej spadkobiercą. Dzięki temu

mechanizmowi testator (osoba sporządzająca testament) może precyzyjnie rozporządzać swoim majątkiem i zapewnić, że określone przedmioty, pieniądze lub prawa trafią do wybranych osób.

Definicja zapisu: Zapis testamentowy to zobowiązanie nałożone przez spadkodawcę na spadkobiercę (lub zapisobiercę obciążonego dalszym zapisem) do przekazania określonej korzyści majątkowej zapisobiercy (osobie, na rzecz której ustanowiono zapis, art. 968 Kodeksu cywilnego).

- Zapisobierca nie jest spadkobiercą – otrzymuje jedynie określony przedmiot lub świadczenie, ale nie dziedziczy całego majątku.
- Może być ustanowiony tylko w testamencie – nie można go zawrzeć w innym dokumencie.
- Nie przenosi automatycznie własności – zapisobierca musi zażądać wykonania zapisu od spadkobiercy.
- Może obciążać zarówno spadkobiercę, jak i innego zapisobiercę – jeśli w testamencie tak określono.

W polskim prawie wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje zapisów:

a. Zapis zwykły

Polega na zobowiązaniu spadkobiercy (lub zapisobiercy obciążonego dalszym zapisem) do spełnienia określonego świadczenia na rzecz zapisobiercy. Może to być:

- przekazanie konkretnego przedmiotu (np. samochodu, obrazu, mieszkania),
- przekazanie sumy pieniężnej,
- ustanowienie określonego prawa (np. służebności mieszkania).

Przykład 1:

Pani Maria zapisuje w testamencie, że jej wnuczka Anna ma otrzymać obraz rodzinny, który znajduje się w jej salonie. Obraz należy do spadkobierców, ale muszą oni wydać go Annie.

Przykład 2:

Pan Jan zapisuje w testamencie, że jego syn otrzyma 50 000 zł z jego majątku. Spadkobierca musi wypłacić te środki zapisobiercy.

Przykład 3:

Spadkodawca zapisuje w testamencie, że jego siostra może dożywotnio zamieszkiwać w jego domu – jest to tzw. zapis o charakterze zobowiązaniowym.

b. Zapis windykacyjny

Jest to szczególny rodzaj zapisu, który przenosi własność konkretnej rzeczy na zapisobiercę już w chwili śmierci spadkodawcy.

Cechy zapisu windykacyjnego:

- Musi być sporządzony w formie aktu notarialnego.
- Przenosi własność przedmiotu na zapisobiercę automatycznie po śmierci spadkodawcy.
- Obejmuje tylko rzeczy i prawa wymienione w art. 981(1) Kodeksu cywilnego, np.
  - nieruchomości,
  - rzeczy oznaczone co do tożsamości (np. konkretne dzieło sztuki),
  - przedsiębiorstwa,
  - udziały w spółce,
  - prawa majątkowe zapisane w testamencie.

Przykład:

Pan Andrzej w testamencie notarialnym zapisuje, że jego córka po jego śmierci automatycznie staje się właścicielką jego mieszkania. Nie musi dochodzić swoich praw u spadkobierców – mieszkanie przechodzi na nią na mocy prawa.

c. Zapis dalszy

Polega na zobowiązaniu zapisobiercy do przekazania określonej rzeczy innej osobie.

Przykład:

Spadkodawca zapisuje swój samochód synowi, ale nakazuje mu, aby po 5 latach przekazał go swojemu wnukowi.

Wykonanie zapisu testamentowego

Aby zapisobierca mógł otrzymać zapisany mu przedmiot lub kwotę, musi zgłosić swoje roszczenie do spadkobiercy lub zapisobiercy obciążonego zapisem.

- Spadkobierca zobowiązany do wykonania zapisu powinien wydać przedmiot zapisu lub spełnić świadczenie pieniężne.
- Jeżeli spadkobierca odmawia wykonania zapisu, zapisobierca może wystąpić na drogę sądową.
- Zapis windykacyjny nie wymaga dodatkowych działań – zapisobierca automatycznie staje się właścicielem rzeczy.

Zapis testamentowy a inne instytucje prawa spadkowego

Cecha	Zapis testamentowy	Polecenie testamentowe	Spadek
Kto otrzymuje korzyść?	Zapisobierca	Osoba trzecia lub ogół	Spadkobierca
Co obejmuje?	Określoną rzecz lub kwotę	Obowiązek działania lub zaniechania	Całość majątku
Kto wykonuje?	Spadkobierca lub zapisobierca obciążony zapisem	Spadkobierca lub zapisobierca	Nie dotyczy
Czy może być dochodzone w sądzie?	Tak, jeśli spadkobierca nie spełnia świadczenia	Nie zawsze	Tak, w przypadku roszczeń o zachówek

Czy zapis testamentowy można odwołać?

Tak, spadkodawca może w każdej chwili odwołać zapis poprzez:

- sporządzenie nowego testamentu,
- fizyczne zniszczenie testamentu,
- wykreślenie zapisu w testamencie własnoręcznym.

Zapis testamentowy to skuteczny sposób na precyzyjne rozdysponowanie majątkiem po śmierci. Może mieć formę zapisu zwykłego lub windykacyjnego, a jego wykonanie zależy od zobowiązaniego spadkobiercy. W przypadku zapisów mających szczególną wartość (np. nieruchomości), warto rozważyć zapis windykacyjny, który zapewnia automatyczne przejście własności.

Renta cywilna

MICHAŁ ZAWIŚLAK

W podeszłym wieku wiele osób ma skromne dochody, ale posiada wartościowy majątek – najczęściej mieszkanie lub dom. Co zrobić, by żyć spokojnie i bezpiecznie, nie martwiąc się o codzienne wydatki? Istnieje kilka możliwości, które pozwalają uzyskać pomoc finansową, opiekę lub zagwarantować sobie prawo do mieszkania aż do śmierci. Warto je znać i rozważyć, zanim podejmie się decyzję. Seniorzy posiadający nieruchomość lub inne aktywa mogą zabezpieczyć swoją przyszłość, zapewnić sobie środki do życia lub opiekę poprzez takie rozwiązania jak: renta cywilna, umowa dożywocia i służebność osobista.

Renta cywilna – to umowa, w której senior przekazuje majątek (np. mieszkanie) w zamian za dożywotnią wypłatę comiesięcznych świadczeń pieniężnych.

Podstawa prawna: art. 903–916 Kodeksu cywilnego (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.)

Dla kogo?

Dla osób starszych, które mają majątek, ale potrzebują stałych środków do życia.

Zalety:

- Stały dochód do końca życia.
- Można zabezpieczyć świadczenia notarialnie.

Wady:

- Trudność w wyegzekwowaniu świadczeń, jeśli druga strona ich nie wypłaca.
- Możliwe konflikty z rodziną.

Ważne: Umowę należy zawrzeć u notariusza i precyzyjnie określić wysokość oraz częstotliwość renty.

Wybrane przepisy:

- Art. 903 §1 KC: „Przez umowę renty zobowiązanie jednej strony polega na wypłacaniu drugiej stronie określonej sumy pieniężnej w określonych odstępach czasu.”
- Art. 904 KC: Możliwość zabezpieczenia renty na nieruchomości (np. hipoteką).

Renta z art. 903 Kodeksu cywilnego to nie ZUS-owskie świadczenie, lecz prywatna umowa cywilna, dzięki której można zapewnić sobie regularny dochód do końca życia. Korzystają z niej głównie seniorzy, którzy chcą spieniężyć wartość mieszkania bez konieczności przeprowadzki.

Czym jest renta z art. 903 Kodeksu cywilnego?

Renta wynikająca z tego artykułu to cywilnoprawna umowa, w której jedna osoba przekazuje określony składnik majątku (najczęściej nieruchomość: dom, mieszkanie, ziemię), a w zamian

druga zobowiązuje się do regularnych płatności renty. Świadczenia te są okresowe (zwykle miesięczne), a umowa może mieć charakter dożywotni lub terminowy – w zależności od tego, jak ustalą to obydwie strony.

Tego typu umowy zawierane są najczęściej u notariusza i dotyczą przeniesienia prawa własności np. do mieszkania lub domu.

Kto może otrzymywać taką rentę i ile ona wynosi?

Najczęściej stroną uprawnioną do otrzymywania renty jest osoba starsza (np. senior powyżej 70 roku życia), która nie chce pozostawiać nieruchomości spadkobiercom lub potrzebuje dodatkowych środków na życie, opiekę czy leki.

Kwota renty cywilnej może być bardzo różna. Wysokość świadczenia zależy od:

1. wartości nieruchomości (im wyższa wartość nieruchomości, tym renta może być wyższa),
2. wieku uprawnionego (wyższą rentę otrzymują osoby starsze, które potencjalnie żyją krócej niż osoby młodsze),
3. przewidywanego czasu wypłaty renty,
4. indywidualnych ustaleń stron.

Cecha	Renta (art. 903 KC)	Dożywocie (art. 908 KC)
Świadczenie	pieniężne	opiekuńczo-mieszkaniowe
Obowiązki	regularne płatności	zapewnienie utrzymania
Relacja	czysto finansowa	osobista, opiekuńcza
Ryzyko	mniejsze	większe (konflikty osobiste)

W rencie nie ma obowiązku opieki czy wspólnego mieszkania. To czyni ją atrakcyjną dla osób, które nie mają bliskiej rodziny lub chcą uniknąć uzależnienia od niej.

Jak zawrzeć taką umowę?

Istnieją określone wymogi związane z zawarciem umowy renty cywilnej, choć ich lista nie jest długa, co może zachęcać seniorów, a nawet osoby młodsze do zawarcia takiego zobowiązania. Umowa renty:

- musi być zawarta w formie aktu notarialnego, jeśli obejmuje nieruchomość,
- nie wymaga spełniania formalnych kryteriów (określony wiek, dochód, stan cywilny,

Przykład

Za mieszkanie warte 400 tys. zł można otrzymywać rentę na poziomie 1800–2500 zł miesięcznie. Przy mniejszej nieruchomości (np. 250 tys. zł), renta wyniesie około 900–1200 zł miesięcznie.

Kto płaci rentę cywilną z art. 903 kodeksu cywilnego?

Po drugiej stronie umowy renty cywilnej mogą stać różne podmioty:

1. osoba fizyczna (np. krewny, znajomy),
2. inwestor indywidualny,
3. fundusz hipoteczny lub wyspecjalizowana spółka.

W praktyce rośnie liczba umów zawieranych z funduszami, które oferują renty w zamian za nieruchomość, ale po śmierci seniora przejmują mieszkanie. To rozwiązanie bezpieczniejsze niż np. nieformalna umowa z dalszym krewnym.

Czym się różni renta cywilna z art. 903 od umowy dożywocia?

Umowa renty często mylona jest z dożywociem (uregulowanym w art. 908 KC). Różnice pokazano w poniższej tabeli.

stopień niepełnosprawności itp. – nie są wymogiem koniecznym),

- strony samodzielnie ustalają warunki: wysokość renty, okres, zasady wypłaty.

W praktyce jednak fundusze i inwestorzy mają swoje procedury weryfikacyjne: badają stan prawny nieruchomości, wartość rynkową i wiek właściciela. Seniorzy powinni skorzystać z niezależnej porady prawnej przed podpisaniem umowy.

Umowa dożywocia i służebność osobista

MICHAŁ ZAWIŚLAK

Kolejnymi rozwiązaniami prawnymi zabezpieczającymi spokojną przyszłość osobie, szczególnie w wieku senioralnym, są umowy dożywocia i służebność osobista mieszkania.

Umowa dożywocia

Co to jest?

Senior przekazuje nieruchomości, czyli przenosi prawo własności (np. dom, mieszkanie) innej osobie (np. krewnemu), a ta zobowiązuje się zapewnić mu dożywotnie utrzymanie – mieszkanie, wyżywienie, opiekę itp.

Dla kogo?

Dla osób, które chcą przekazać majątek w zamian za opiekę i wsparcie aż do śmierci.

Zalety:

- Senior ma prawo do mieszkania i opieki.
- Silna ochrona prawna – można dochodzić roszczeń w sądzie.

Wady:

- Jeśli opieka jest niewłaściwa, trudno zmienić umowę (można jednak żądać jej rozwiązania lub zmiany na rentę).
- Brak elastyczności – majątek już jest przekazany.

Ważne:

Umowa musi być zawarta u notariusza i jasno określać obowiązki wobec seniora.

Wpis umowy dożywocia do księgi wieczystej nie jest obowiązkowy dla ważności samej umowy, ale jest zalecany w celu zabezpieczenia interesów dożywotnika.

Wniosek o wpis dożywocia do KW mogą złożyć obie strony umowy: właściciel i dożywotnik, jednak jest zazwyczaj składany przez notariusza sporządzającego akt notarialny.

Dożywotnik jest cały czas właścicielem nieruchomości za swojego życia. Dopiero po jego śmierci osoba zobowiązana staje się właścicielem.

Podstawa prawna:

- Kodeks cywilny → Art. 908–916 KC – Umowa dożywocia

Wybrane przepisy:

- Art. 908 §1 KC: „Jeżeli w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązuje się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie, to zbywca staje się dożywotnikiem.”
- Art. 913 §1 KC: Możliwość żądania zamiany obowiązku utrzymania na rentę pieniężną.

Służebność osobista mieszkania

Co to jest?

To prawo do zamieszkiwania w konkretnym mieszkaniu (lub jego części), nawet jeśli własność należy do kogoś innego.

Dla kogo?

Dla seniorów, którzy chcą zagwarantować sobie prawo do mieszkania po przekazaniu nieruchomości (np. dzieciom).

Zalety:

- Chroni seniora przed eksmisją.
- Może być ustanowiona bez przekazania całej nieruchomości.

Wady:

- Nie daje prawa do innych świadczeń (np. opieki, wyżywienia).
- Trzeba dobrze uregulować zakres uprawnień (np. dostęp do łazienki, kuchni).

Podstawa prawna:

- Kodeks cywilny → Art. 296, 303–305 KC – Służebność osobista

Wybrane przepisy:

- Art. 296 §1 KC: Służebność ogranicza prawo własności nieruchomości.
- Art. 303 KC: „Jeżeli służebność ustanowiona jest na rzecz oznaczonej osoby fizycznej, jest to służebność osobista.”
- Art. 304 KC: „Osobie, na której rzecz ustanowiono służebność osobistą mieszkania, przysługuje prawo zamieszkiwania w oznaczonym lokalu lub jego części.”
- Ustawa o księgach wieczystych i hipotece (art. 16) – służebność osobista podlega ujawnieniu w księdze wieczystej.

Porównanie różnych form zabezpieczenia przyszłości osoby starszej zestawiono w tabeli.

Porównanie form przekazania nieruchomości w zamian za świadczenia finansowe lub opiekę

Kryterium	Umowa z prywatnym funduszem (renta dożywotnia)	Odwrócona hipoteka (przez bank)*	Umowa dożywocia (z osobą prywatną lub rodziną)	Służebność mieszkania (prawo do zamieszkania)
Forma umowy	Spisywana u notariusza	Spisywana u notariusza	Spisywana u notariusza	Spisywana u notariusza
Wpis do księgi wieczystej	Tak, fundusz wpisuje swoje prawa	Tak, bank wpisuje hipotekę	Tak, nowy właściciel wpisany	Tak, służebność wpisana
Kto nadzoruje	Najczęściej brak nadzoru, czasem nadzór finansowy	Bank pod nadzorem państwa (KNF)	Nikt nie nadzoruje	Nikt nie nadzoruje
Kiedy zmienia się właściciel nieruchomości	Od razu po podpisaniu umowy	Po śmierci właściciela (lub po spłacie kredytu)	Od razu po podpisaniu umowy	Właściciel się nie zmienia
Czy dostaje się pieniądze	Tak – wypłaty co miesiąc lub jednorazowo	Tak – wypłaty co miesiąc	Zwykle nie – raczej opieka, utrzymanie, mieszkanie	Nie dostaje się pieniędzy
Jak długo są wypłacane pieniądze	Dożywotnio lub na czas określony	Dożywotnio	Do końca życia zapewnia się opiekę i utrzymanie	Nie dotyczy

Kryterium	Umowa z prywatnym funduszem (renta dożywotnia)	Odwrócona hipoteka (przez bank)*	Umowa dożywocia (z osobą prywatną lub rodziną)	Służebność mieszkania (prawo do zamieszkania)
Czy spadkobiercy dostaną pieniądze po śmierci seniora	Nie	Tak – spadkobiercy muszą spłacić dług wobec banku albo przejmują nieruchomość po spłacie	Nie	Nie
Czy spadkobiercy dziedziczą mieszkanie	Nie	Tak, jeśli spłaca bank	Nie	Tak
Minimalny wiek zawarcia umowy	Zwykle powyżej 60 lat	Powyżej 60 lat (ustawowo)	Brak ograniczenia	Brak ograniczenia
Czy można sprzedać mieszkanie za życia	Raczej nie (bo fundusz ma prawo do nieruchomości)	Można, ale trzeba spłacić bank	Nie	Tak, ale służebność zostaje
Czy można rozwiązać umowę	Trudne, zwykle tylko przez sąd	Możliwe w określonych sytuacjach	Możliwe w razie rażącego naruszenia obowiązków	Możliwe za zgodą stron
Jakie są koszty	Prowizje, opłaty notarialne, czasem ubezpieczenia			

*Usługa bankowa, w której senior otrzymuje pieniądze z banku w zamian za ustanowienie hipoteki na nieruchomości – bez konieczności jej sprzedaży za życia. W Polsce usługa ta nie funkcjonuje – brak ofert bankowych.

UWAGA PRAKTYCZNA DLA SENIORÓW:

- Przed podpisaniem którejkolwiek z tych umów zawsze warto skonsultować się z prawnikiem lub doradcą.
- Zawsze czytaj umowę dokładnie.
- Nie każda forma jest bezpieczna — trzeba uważać na firmy prywatne, które nie zawsze działają uczciwie.
- Unikaj pochopnych decyzji pod wpływem reklam czy presji sprzedawców.
- Ważne, kto przejmuje własność i kiedy — bo po podpisaniu nie zawsze da się wszystko odwrócić.
- Pomyśl, czy chcesz zachować mieszkanie dla spadkobierców.
- Potrzebna z ich strony ostrożność, przewidywanie skutków podejmowanych decyzji, unikanie presji ze strony obdarowywanych oraz bliskich osób.
- Nie podpisuj niczego w domu bez obecności notariusza.

Zalety i wady sposobów przekazywania nieruchomości

Forma	Plusy (zalety)	Minusy (ryzyka, wady)
Prywatny fundusz (renta dożywotnia)	• Stałe dochody do końca życia • Często wypłaty miesięczne i możliwość dodatkowych świadczeń • Umowa notarialna daje pewną ochronę	• Od razu tracimy własność mieszkania • Trudno zerwać umowę • Niektóre firmy działają nieuczciwie – ryzyko oszustwa • Spadkobiercy tracą mieszkanie
Odwrócona hipoteka (przez bank)	• Pod nadzorem bankowym i państwowym • Pieniądze wypłacane co miesiąc • Własność zostaje przy seniorze do końca życia	• Produkt rzadko oferowany w Polsce • Po śmierci spadkobiercy muszą spłacić bank, aby zachować mieszkanie • Koszty kredytu, odsetki
Umowa dożywocia (z osobą prywatną, np. rodziną)	• Często bez dodatkowych opłat (poza notariuszem) • Bliscy zapewniają opiekę, utrzymanie i mieszkanie • Prostsza umowa dla rodziny	• Własność mieszkania przechodzi na drugą stronę od razu • Ryzyko konfliktów rodzinnych • Trudno unieważnić, gdy druga strona nie wypełnia obowiązków • Brak nadzoru państwowego
Służebność mieszkania (prawo do zamieszkania)	• Zachowujemy prawo do zamieszkania do śmierci • Własność może zostać np. w rodzinie • Niski koszt ustanowienia	• Nie dostajemy żadnych pieniędzy • Jeśli właściciel zmieni się (np. sprzeda mieszkanie), mogą pojawić się konflikty • Służebnik ma ograniczone prawa (nie może np. wynająć bez zgody właściciela)

PRZYKŁADY

Prywatny fundusz (renta dożywotnia)

Przykład pozytywny: Pani Janina, lat 75, mieszka sama. Podpisała umowę z dużym funduszem renty dożywotniej. Fundusz co miesiąc przelewa jej 2 000 zł na życie. Ma zapewnione prawo mieszkania do śmierci. Umowa została podpisana u notariusza, a dzieci nie oczekują spadku.

Przykład negatywny: Pan Stefan podpisał umowę z małą prywatną firmą. Przez kilka miesięcy dostawał pieniądze, potem firma zaczęła spóźniać się z przelewami. Gdy firma zbankrutowała, okazało się, że mieszkanie już dawno zostało przepisane na fundusz. Rodzina nie mogła odzyskać nieruchomości.

Umowa dożywocia (z osobą prywatną, np. rodziną)

Przykład pozytywny: Pan Józef przepisał mieszkanie na córkę w zamian za opiekę do końca życia. Córka dobrze się nim opiekowała, dbała o mieszkanie i zapewniała utrzymanie. Pan Józef

do śmierci mieszkał w swoim mieszkaniu i był zadowolony.

Przykład negatywny: Pani Maria przekazała mieszkanie dalekiemu kuzynowi w zamian za dożywotnią opiekę. Kuzyn szybko przestał się interesować losem starszej pani. Pani Maria musiała iść do sądu, żeby odzyskać prawa, co było trudne i długotrwałe.

Służebność mieszkania

Przykład pozytywny: Pani Helena podarowała mieszkanie wnukowi, ale w akcie notarialnym wpisała służebność – czyli prawo do zamieszkania w tym mieszkaniu do końca życia. Mieszka spokojnie, wnuk jest właścicielem, ale nie może jej wyrzucić.

Przykład negatywny: Pan Michał sprzedał mieszkanie, zostawiając sobie służebność mieszkania. Nowy właściciel chciał szybko sprzedać mieszkanie dalej i próbował nakłaniać pana Michała do rezygnacji z prawa służebności. Pojawiły się konflikty.

Pochówek zmarłych – obowiązki, prawa i możliwości

AGNIESZKA BŁASZCZAK

Śmierć, każdego człowieka jest traumatycznym przeżyciem, podczas którego musimy zmierzyć się nie tylko z cierpieniem psychicznym ale także formalnościami związanymi z uzyskaniem karty zgonu, aktu zgonu, a także organizacją pogrzebu. Od czego zacząć? Jakie dokumenty będą potrzebne, aby zorganizować pogrzeb, a następnie uzyskać zasiłek pogrzebowy?

W sytuacji, kiedy nastąpił zgon, pierwszą czynnością jest wezwanie karetki pogotowia, celem potwierdzenia śmierci, a następnie wydania karty zgonu.

Karta zgonu – to dokument wystawiany po stwierdzeniu śmierci danej osoby, potwierdzający zgon oraz wskazujący na jego przyczynę. Jest to **dokument typowo medyczny**, na podstawie którego można rozpocząć przygotowania do pogrzebu. Kartę zgonu **wystawia lekarz**, który stwierdza zgon. Może to być lekarz pogotowia ratunkowego, lekarz rodzinny lub inny uprawniony medyk. Karta zgonu jest **wydawana w jednym egzemplarzu**. Zawiera takie informacje jak: imię, nazwisko, datę urodzenia, data i godzina zgonu, miejsce zgonu oraz przyczyna śmierci. Po wystawieniu karty zgonu, dokument jest przekazywany najczęściej przez rodzinę do Urzędu Stanu Cywilnego, gdzie na jego podstawie sporządzany jest akt zgonu.

Akt zgonu – to **oficjalny dokument urzędowy** poświadczający śmierć danej osoby, sporządzany

w Urzędzie Stanu Cywilnego na podstawie karty zgonu. Akt zgonu jest konieczny do załatwienia wszelkich formalności prawnych i administracyjnych związanych ze śmiercią zmarłego, w tym do uzyskania zasiłku pogrzebowego czy zamknięcia rachunku bankowego zmarłego. Akt zgonu potrzebny będzie także we wszelkich czynnościach przed sądem lub notariuszem. Rozróżniamy **skrócony akt zgonu** oraz **pełny akt zgonu**. Pamiętaj, iż akt zgonu to nazwa potoczna, a prawidłową jest odpis **skrócony aktu zgonu** lub **odpis pełny aktu zgonu**. Aby zorganizować pogrzeb – w tym uzyskać zasiłek pogrzebowy – wystarczy skrócony odpis aktu zgonu. Jaka jest różnica? Skrócony odpis aktu zgonu zawiera jedynie najbardziej istotne dane takie jak: dane zmarłego, jego małżonka, czas i miejsce zgonu. Pełny odpis aktu zgonu to dokładne powtórzenie całego aktu z chwilą jego sporządzenia wraz ze wszystkimi późniejszymi zmianami i wpisami. Pierwszy akt zgonu wydawany przy karcie zgonu jest bezpłatny. Każdy kolejny **skrócony odpis wydawany jest po uiszczeniu kwoty 22 zł**, natomiast pełny odpis aktu zgonu kosztuje 33 zł.

Zasady chowania zmarłych (pochówków) w Polsce określa ustawa z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Zgodnie z art. 12 wskazanej ustawy ciało osoby zmarłej może być pochowane jako zwłoki lub też może zostać poddane kremacji. Ciała chowane bez spopielenia mogą być grzebane w **grobach ziemnych, murowanych** oraz **katakumbach**. Zwłoki poddane kremacji mogą być natomiast grzebane w grobach murowanych lub katakumbach.

Zwłoki osób zmarłych lub zabitych w miejscach publicznych przewozi się przed ich pochowaniem, na wniosek właściwego organu, do zakładu medycyny sądowej, a w razie jego braku na obszarze powiatu – do najbliższego szpitala mającego prosektorium, celem ustalenia przyczyny zgonu. Organizowanie tego przewozu należy do zadań powiatu.

Pochówek tradycyjny/inhumacja od łac. in humo (umieszczam w ziemi) pochówek ziemny/pochówek szkieletowy – polega na złożeniu ciała zmarłego do trumny, a następnie na umieszczeniu jej w ziemi na cmentarzu. Jest to najstarsza i najczęściej wybierana forma pochówku w Polsce. Często związana z obrzędem religijnym poprzedzoną uroczystościami pogrzebowymi w kościele lub w innym miejscu sakralnym po czym trumna jest składana do grobu na cmentarzu. W polskiej kulturze najczęściej w tradycji katolickiej lub w obrządku świeckim.

Pochówek naturalny/ekologiczny – najmniej spotykana forma pochówku w Polsce. Celem pogrzebu jest powrót do natury i minimalizacja negatywnego wpływu na środowisko poprzez eliminację biodegradowalnych materiałów, takich jak trumny czy urny, aby umożliwić naturalny rozkład ciała i regenerację gleby. W Polsce można go realizować w „Lasach Pamięci” lub kwaterach ekologicznych na cmentarzach. Tego rodzaju pochówek bardziej rozwinął się w innych, krajach takich jak Wielka Brytania czy USA.

Kremacja – forma pogrzebu zwłok zmarłego, polegająca na spaleniu ciała; znana i uznawana przez wiele religii. Z roku na rok rośnie liczba kremacji w Polsce. Często w praktyce pojawia się pytanie czy prochy po zmarłym mogą być rozsypane w dowolnym miejscu przykładowo

wskazany jeszcze przed śmiercią przez zmarłego. Polskie przepisy prawa stanowią jasno, że **rozsypanie i przechowywanie urny z prochami w miejscu do tego nieprzeznaczonym jest nielegalne**. Ustawa z 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych, jednoznacznie określa, iż pochówki prochów muszą odbywać się na terenie cmentarza. Oznacza to że wszelkie próby rozsypania prochów poza cmentarzem są sprzeczne z obowiązującym prawem. Również zakazane jest przechowywanie urn z prochami w domu.

Kto ma obowiązek organizacji pochówku?

Zasadą jest, że pochówku osoby zmarłej dokonują osoby najbliższe. Kwestia ta została uregulowana w art. 10 ustawie z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych, zgodnie z którym prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa rodzina osoby zmarłej:

- a. pozostały małżonek (małżonka),
- b. krewni zstępni (np. syn, córka, wnuk, wnuczka),
- c. krewni wstępni (np. rodzice, dziadkowie, pradiadkowie),
- d. krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa (np. kuzyni, czyli dzieci rodzeństwa rodziców),
- e. powinowaci w linii prostej do 1 stopnia (teść i teściowa).

Prawo pochowania **zwłok osób wojskowych w czynnej służbie** wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym. Prawo do pochowania osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym. **Uprawnienie do pochowania zwłok przysługuje również osobom, które się do tego zobowiązują.**

W przypadku zwłok niepochowanych przez podmioty wymienione wyżej mogą one być przekazane do celów dydaktycznych i naukowych uczelni medycznej lub innej uczelni prowadzącej działalność dydaktyczną i naukową w zakresie nauk medycznych lub federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki prowadzącej działalność naukową w zakresie nauk medycznych. Decyzję w sprawie przekazania zwłok wydaje, na wniosek uczelni lub federacji, właściwy starosta.

W przypadku osób **pozbawionych wolności** i zmarłych w zakładach karnych lub aresztach śledczych chowane są przez dany zakład karny lub areszt śledczy, z wyjątkiem zwłok osób, które uwolniły się z zakładu karnego lub aresztu śledczego oraz osób, które przebywały poza terenem zakładu karnego lub aresztu śledczego, w szczególności w trakcie korzystania z zezwolenia na czasowe opuszczenie tego zakładu lub aresztu bez dozoru lub asysty funkcjonariusza Służby Więziennej.

Zwłoki osób samotnych i bezdomnych chowane przez gminę właściwą ze względu na miejsce zgonu.

PRZYKŁAD

Mieszkaniec sąsiedniej gminy trafił do szpitala w miejscowości powiatowej i tam zmarł. Nie ma rodziny i nikogo kto mógłby dokonać pochówku. Z której gminy Ośrodek Pomocy Społecznej na obowiązek sprawić pogrzeb – z gminy zamieszkania czy też w której znajdował się szpital?

Sprawowanie pogrzebu należy do wyłącznej właściwości gminy, na której nastąpił zgon. Wynika to z art. 17 ust.1 pkt 15 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. W art. 44 o pomocy społecznej wynika, że sprawienie pogrzebu odbywa się w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego.

Właściwość gminy w zakresie sprawienia pogrzebu wynika także ze wspomnianej ustawy o cmentarzu i chowaniu zmarłych to jest z art. 10 ust.3. Przepis ma zastosowanie także do dzieci, które urodziły się martwe.

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA, OBYWATELSKA, MEDIACJE

Kto może skorzystać z nieodpłatnej pomocy:

Każda osoba, której nie stać na odpłatne porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Forma zapisu na poradę:

Termin wizyty ustalany jest telefonicznie pod numerami **(82) 576 52 11 lub (82) 576 52 12 lub (82) 576 52 13**, e-mailowo **npp@krasnystaw-powiat.pl** oraz za pośrednictwem strony internetowej przeznaczonej do zapisów: **<https://zapisy-np.ms.gov.pl>**

Inne informacje:

Porady co do zasady udzielane są podczas osobistej wizyty w punkcie.

Osoby, które ze względu na niepełnosprawność ruchową nie są w stanie przybyć do punktu lub osoby doświadczające trudności w komunikowaniu się mogą otrzymać poradę przez telefon, Internet, poprzez zorganizowanie wizyty w miejscu zamieszkania albo w innym miejscu wyposażonym w sprzęt ułatwiający komunikację lub z dostępem do tłumacza języka migowego.

**Informacje o harmonogramie pracy punktów
nieodpłatnej pomocy prawnej
są dostępne pod numerami telefonu:
(82) 576 52 11, (82) 576 52 12, (82) 576 52 13**

Prowadzenie punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego realizowane jest przez OIC POLAND Fundację Akademii WSEI w ramach zadania publicznego realizowanego w formie powierzenia przez Zarząd powiatu Krasnostawskiego.

Harmonogram działania punktów udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie Powiatu Krasnostawskiego

	Punkt 1 Nieodpłatna Pomoc Prawna Mediacja prowadzony przez radców prawnych i adwokatów wskazanych przez ORA i OIRP	Punkt 2 Nieodpłatna Pomoc Prawna Nieodpłatne Poradnictwo Obywatelskie Mediacja prowadzony przez organizację pozarządową: OIC POLAND Fundacja Akademii WSEI ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin (radcowie prawni, adwokaci)
Poniedziałek	Budynek Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie 12:00 – 16:00	Urząd Gminy Siennica Różana, Siennica Różana 265A 10:00 – 14:00 <i>mediator</i>
Wtorek	Budynek Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie 12:00 – 16:00 <i>mediator*</i>	Urząd Gminy Żółkiewka, ul. Hetmana Żółkiewskiego 2 8:00 – 12:00 <i>mediator</i>
Środa	Budynek Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie 12:00 – 16:00	Urząd Miasta i Gminy Izbica, ul. Gminna 4 8:00 – 12:00 <i>mediator</i>
Czwartek	Budynek Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie 12:00 – 16:00 <i>mediator**</i>	Urząd Gminy Kraśniczyn, ul. Kościuszki 21 8:00 – 12:00 <i>mediator</i>
Piątek	Budynek Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie 12:00 – 16:00 <i>mediator**</i>	Centrum Społeczno-Kulturalne w Gorzkowie, ul. Nadrzeczna 4 8:00 – 12:00 <i>mediator</i>

*styczeń, marzec, maj, lipiec, wrzesień, listopad

**luty, kwiecień, czerwiec, sierpień, październik, grudzień